

EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESA
COUR EUROPEENNE DES DROITS DE L'HOMME

LIELĀ PALĀTA

LIETA „X pret LATVIJU”

(Pieteikums Nr. 27853/09)

SPRIEDUMS

STRASBŪRA

2013. gada 26. novembris

Spriedums ir galīgs, bet var tikt redakcionāli pārskatīts.

Lietā „X pret Latviju”

Eiropas Cilvēktiesību tiesa, sanākusi kā Lielā palāta šādā sastāvā:

Dīns Špīlmanis [*Dean Spielmann*], priekšsēdētājs,
Nikolass Braca [*Nicolas Bratza*],
Gvido Raimondi [*Guido Raimondi*],
Ineta Ziemele,
Marks Viligērs [*Mark Villiger*],
Ņina Vajiča [*Nina Vajić*],
Hanlars Hadžijevs [*Khanlar Hajiyev*],
Danute Jočiene [*Danutė Jočienė*],
Jans Šikuta [*Ján Šikuta*],
Peivi Hirvele [*Päivi Hirvelä*],
Georgijs Nikolau [*George Nicolaou*],
Zdravka Kalaidžijeva [*Zdravka Kalaydjieva*],
Nebojša Vučiničs [*Nebojša Vučinić*],
Angelika Nusbergere [*Angelika Nußberger*],
Jūlija Lafranka, [*Julia Laffranque*],
Paulo Pinto de Albuquerke [*Paulo Pinto de Albuquerque*],
Linoss Aleksandrs Sicilianoss [*Linos-Alexandre Sicilianos*], tiesneši,

un Maikls O'Boils [*Michael O'Boyle*], sekretāra palīgs,

pēc apspriešanās aiz slēgtām durvīm 2012. gada 10. oktobrī un 2013. gada 25. septembrī pasludina šo spriedumu, kas pieņemts pēdējā no minētajiem datumiem.

PROCEDŪRA

1. Lieta tika uzsākta pēc tam, kad Latvijas pilsoņi X. („pieteikuma iesniedzēja”) 2009. gada 8. maijā saskaņā ar Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas („Konvencijas”) 34. pantu iesniedza Tiesai pret Latvijas Republiku vērstu pieteikumu (Nr. 27853/09). Lielās palātas priekšsēdētājs pēc savas iniciatīvas ļāva neizpaust pieteikuma iesniedzējas identitāti (Tiesas reglamenta 47. noteikuma 3. punkts).
2. Pieteikuma iesniedzēju pārstāvēja Rīgā praktizējošs advokāts R. Strauss. Latvijas valdību („valdību”) pārstāvēja tās pārstāve K. Līce.
3. Pieteikuma iesniedzēja apgalvoja, ka ar Latvijas tiesu lēmumu izdot nolēmumu par viņas meitas atgriešanos Austrālijā, piemērojot 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvenciju par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem, ir pārkāptas viņas tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību Konvencijas 8. panta izpratnē.
4. Pieteikumu nodeva Tiesas Trešajai nodaļai (Tiesas reglamenta 52. panta 1. punkts). 2011. gada 15. novembrī šīs nodaļas palāta, kuras sastāvā bija šādi tiesneši – Hosē Kasadevals [*Josep Casadevall*], priekšsēdētājs, Kornēliuss Birsans [*Corneliu Bîrsan*], Alvina Gjulumjana [*Alvina Gyulumyan*], Egberts Maijers [*Egbert Myjer*], Ineta Ziemele, Luiss Lopess Gerra [*Luis López Guerra*] un Kristīna Pardalosa [*Kristina Pardalos*], un Santjāgo Kesada [*Santiago Quesada*], nodaļas sekretārs, – pasludināja to par pieņemamu un pieņēma spriedumu. Tajā ar balsu vairākumu tika nolemts, ka Konvencijas 8. pants ir pārkāpts. Spriedumam, kas tika

---

pasludināts 2011. gada 13. decembrī, tika pievienots tiesnešu Maijera un Lopesa Gerras kopīgi paustais atšķirīgais viedoklis.

5. Valdība 2012. gada 13. martā lūdza lietu nodot izskatīšanai Lielajā palātā saskaņā ar Konvencijas 43. pantu. Lielā palāta šo lūgumu pieņēma 2012. gada 4. jūnijā.

6. Lielās palātas sastāvu noteica saskaņā ar Konvencijas 26. panta 4. un 5. punktu un Tiesas reglamenta 24. noteikumu. Galīgajā apspriešanās saskaņā ar Konvencijas 23. panta 3. punktu un Tiesas reglamenta 24. noteikuma 4. punktu pēc savu pilnvaru termiņa beigām piedalījās Nikolass Braca un Ņina Vajiča.

7. Gan pieteikuma iesniedzēja, gan valdība rakstiski iesniedza papildu apsvērumus (Reglamenta 59. panta 1. punkts). Papildus tika saņemtas arī trešo pušu piezīmes, kuras iesniedza Somijas un Čehijas valdība un nevalstiskā organizācija „*Reunite Child International Child Abduction Centre*”, kurai Tiesas priekšsēdētājs bija atļāvis iesaistīties rakstiskajā procedūrā (Konvencijas 36. panta 2. punkts un Tiesas reglamenta 44. noteikuma 3. punkts).

8. Lieta tika izskatīta atklātā tiesas sēdē Strasbūrā, Cilvēktiesību ēkā, 2012. gada 10. oktobrī (59. noteikuma 3. punkts).

Tiesvedībā piedalījās

– *valdības vārdā*

K. Līce, *valdības pārstāve*,

I. Reine, *padomniece*

A. Rutka-Kriškalne, *konsultante*;

– *pieteikuma iesniedzējas vārdā*

Roberts Strauss, *aizstāvis*.

Tiesa uzklusēja K. Līces un R. Strausa uzrunas.

FAKTISKIE APSTĀKĻI

I LIETAS KONKRĒTIE APSTĀKĻI

9. Pieteikuma iesniedzēja ir dzimusi 1974. gadā un pašlaik dzīvo Austrālijā. Viņa ir Latvijas pilsone, kas 2007. gadā ieguva arī Austrālijas pilsonību.

10. Pēc tam, kad viņa 2004. gadā bija iepazinusies ar T. un viņiem bija izveidojušās attiecības, viņa minētā gada beigās pārcēlās uz dzīvi T. dzīvoklī, kaut arī tobrīd bija precējusies ar citu cilvēku R. L., no kura izšķīrās 2005. gada 24. novembrī.

11. Pieteikuma iesniedzējai 2005. gada 9. februārī piedzima meita E. Bērna dzimšanas apliecībā tēva vārds nav norādīts, un paternitātes tests netika veikts. Pieteikuma iesniedzēja, kas turpināja dzīvot kopā ar T., saņēma vientuļajiem vecākiem paredzētos pabalstus. Kaut arī attiecības ar T. pasliktinājās, pieteikuma iesniedzēja turpināja dzīvot ar T. kopā kā ģimene.

---

12. Tad 2008. gada 17. jūlijā pieteikuma iesniedzēja izceļoja no Austrālijas uz Latviju kopā ar meitu, kurai tajā laikā bija trīs gadi un pieci mēneši.

A. Tiesvedība Austrālijas iestādēs

13. T. 2008. gada 19. augustā iesniedza pieteikumu Austrālijas Ģimenes lietu tiesā, lai tā noteiktu viņa vecāku tiesības uz bērnu. Prasības pamatošanai viņš ar zvērestu apliecinātā rakstiskā liecībā norādīja, ka viņam kopš 2004. gada bijušas attiecības ar pieteikuma iesniedzēju un viņa vienmēr norādījusi, ka viņš esot bērna tēvs; ar pieteikuma iesniedzēju noslēgtais ģimenes līgums bijis neīsts un tapis pēc abpusējas vienošanās; viņš iesniedzis nepatiesas deklarācijas sociālās drošības dienestiem, lai pieteikuma iesniedzēja varētu saņemt vientuļajiem vecākiem paredzētos pabalstus. T. apgalvoja, ka pieteikuma iesniedzēja atstājusi Austrāliju kopā ar bērnu bez viņa piekrišanas, tā pārkāpjot Hāgas konvencijas 3. pantu, un devusies uz nezināmu dzīvesvietu Latvijā. Lai pamatotu savu prasību, viņš iesniedza e-pasta korespondenci ar ģimenes locekļiem.

14. Pieteikuma iesniedzējas nebija klāt, kaut arī noprotams, ka viņa bija dažādos veidos aicināta apmeklēt tiesas sēdi vai noklausīties to pa tālruni.

15. Austrālijas Ģimenes lietu tiesa ar 2008. gada 6. novembra spriedumu atzina T. paternitāti attiecībā uz E. un nosprieda, ka gan pieteikuma iesniedzējai, gan T. ir bijusi kopēja vecāku atbildība par bērnu kopš tā piedzimšanas dienas. Tiesnesis piebilda, ka lieta tiks atkārtoti izskatīta pēc tam, kad bērns atgriezīsies Austrālijā, paziņojot turpmāk minēto:

„.. taču es, protams, neesmu tas cilvēks, kas noteiks, vai bērna atrašanās Latvijā ir nelikumīgas aizvešanas vai aizturēšanas sekas. Ar visu cieņu par šo jautājumu jālemj tiesnesim Latvijā.”

16. Pieteikuma iesniedzēja šo lēmumu nepārsūdzēja.

B. Tiesvedība Latvijas iestādēs

17. Latvijas Republikas Bērnu un ģimenes lietu ministrija, kura ir Centrālā iestāde, kas atbildīga par Hāgas konvencijas īstenošanu, no attiecīgās Austrālijas iestādes 2008. gada 22. septembrī saņēma T. pieprasījumu par bērna atgriešanos Austrālijā, pamatojoties uz attiecīgo starptautisko konvenciju. Atdošanas pieprasījumam bija pievienota ar zvērestu apliecināta rakstiska liecība un Austrālijas tiesību aktu izklāsts, un, neskarot paternitātes jautājumu, apliecinājums tam, ka dienā, kad bērns tika aizvests no Austrālijas, T. bijusi kopēja vecāku atbildība par bērnu Hāgas konvencijas 5. panta nozīmē.

18. Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesa („Rajona tiesa”) 2008. gada 19. novembrī izskatīja pieprasījumu, klāt esot gan pieteikuma iesniedzējai, gan T.

19. Tiesas sēdē pieteikuma iesniedzēja apstrīdēja T. pieprasījumu. Viņa paskaidroja, ka nav pamata uzskatīt T. par bērna tēvu, jo bērna piedzimšanas brīdī viņa vēl aizvien bija precējusies ar citu cilvēku un T. nekad nebija izteicis vēlēšanos atzīt savu paternitāti, pirms viņa bija devusies prom no Austrālijas. Viņa apgalvoja – tā kā T. izturas pret viņu naidīgi un dažreiz agresīvi, viņa lūgusi par lieciniekiem aicināt personas, kas apmeklējušas viņu Austrālijā. Pieteikuma iesniedzēja arī izteicās, ka T. ir uzsācis šo procesu tikai tāpēc, lai tas runātu viņam par labu kriminālprocesā, kas it kā esot uzsākts pret viņu Austrālijā.

20. Rīgas domes izveidotās aizbildnības un aizgādības iestādes – bāriņtiesas – pārstāvis pieprasīja noraidīt T. prasību, pamatojoties uz to, ka, no vienas puses, laikā, kad bērns tika

---

aizvests no Austrālijas, pieteikuma iesniedzēja bija vientuļā māte un, no otras puses, bērnam ir izveidojušās saiknes ar Latviju.

21. Ar 2008. gada 19. novembra spriedumu Rajona tiesa apmierināja T. prasību un noteica, ka bērnam nekavējoties jāatgriežas Austrālijā un nekādā gadījumā ne vēlāk kā sešu nedēļu laikā pēc lēmuma pieņemšanas. Spriedumā, norādot, ka Austrālijas tiesas konstatējušas pieteikuma iesniedzējas un T. īstenoto kopējo vecāku atbildību, tiesa nosprieda, pirmkārt, ka Latvijas tiesas nevar šo lēmumu nedz pārskatīt, nedz interpretēt un piemērot Austrālijas tiesību aktus. Turklāt tā nosprieda, ka saskaņā ar Hāgas konvencijas 1. un 14. pantu Latvijas tiesas nav kompetentas lemt par T. vecāku atbildību attiecībā uz bērnu, bet var lemt vienīgi par bērna aizvešanu no Austrālijas un to, vai bērnam būtu jāatgriežas. Bērna aizvešana uzskatāma par nelikumīgu, un tā notikusi bez T. piekrišanas. Attiecībā uz Hāgas konvencijas 13. panta piemērošanu, ņemot vērā fotoattēlus un starp pieteikuma iesniedzēju un T. radiniekiem notikušajā elektroniskajā sarakstē nosūtīto vēstuļu kopijas, tā nosprieda, ka viņš rūpējies par bērnu pirms tā izceļošanas uz Latviju. Norādot, ka liecinieku liecībās ir minēti strīdi, kas notikuši starp pusēm, un to, ka T. bijis viegli aizkaitināms attiecībās ar pieteikuma iesniedzēju un bērnu, tiesa nosprieda, ka tas nav pamatojums secinājumam, ka T. nav rūpējies par bērnu. Visbeidzot, tiesa noraidīja kā nepamatotus apgalvojumus, ka atgriešanās meitenītei radītu psiholoģiska kaitējuma risku.

22. Pieteikuma iesniedzēja iesniedza pārsūdzību, kurā norādīja, ka, izceļojot no Austrālijas, viņa bijusi bērna vienīgā likumīgā un faktiskā aizbildne, un piebilda, ka tad, ja meitene atgrieztos Austrālijā, viņai tiktu nodarīts psiholoģisks kaitējums. Lai pamatotu šo pēdējo izteikto apsvērumu, viņa iesniedza atzinumu, kuru pēc pirmās instances tiesas sprieduma saskaņā ar viņas lūguma bija sagatavojis psihologs. Šajā atzinumā, kura pamatā bija bērna izvērtēšana 2008. gada 16. decembrī, ir norādīts:

„Kaut gan izmeklēšanas rezultāti liecina, ka bērnam ir atbilstoši attīstīts intelekta un valodas līmenis, meitene sava vecuma dēļ nevar pieņemt lēmumu par to, kur viņa vēlas dzīvot [..]. Ņemot vērā bērna vecumu un ciešo emocionālo saikni ar māti, kas ir normāli šajā vecumā, bērna emocionālā labklājība vispirms ir saistīta ar [ieteikuma iesniedzējas] psiholoģisko līdzsvaru [..]. Bērnam ir nepieciešama mātes klātbūtne katru dienu, un pastāvīga dzīvesvieta kopā ar [ieteikuma iesniedzēju]. Ņemot vērā bērna vecumu – trīs gadi un desmit mēneši – ir jāatsakās no iespējas tūlīt pārtraukt saskarsmi starp māti un bērnu, pretējā gadījumā bērnam var tikt radīta psiholoģiska trauma, vājinot bērna drošības sajūtu un pašpaļāvību.”

23. Pieteikuma iesniedzēja pārsūdzībā turklāt pievērsa uzmanību tam, ka latviešu valoda ir bērna dzimtā valoda, meitenīte apmeklējusi pirmskolas nodarbības Latvijā, viņai nav saikņu Austrālijā un ir vajadzīga mātes klātbūtne. Viņa apgalvoja, ka T. nekad nav viņām palīdzējis finansiāli un izturējies pret viņām slikti. Turklāt pieteikuma iesniedzēja veltīja kritiskas piezīmes iepriekšējās instances tiesai saistībā ar atteikšanos pieprasīt Austrālijas iestādēm informāciju par T. noslieci uz noziedzību, viņam agrāk piespriestajiem sodiem un pret viņu vērstajām apsūdzībām korupcijā. Viņa arī apgalvoja, ka, atgriežoties Austrālijā, viņa paliktu bez darba un ienākumiem, un kritizēja Rajona tiesu par to, ka tā nav parūpējusies par aizsardzības līdzekļiem gadījumā, ja viņas atgrieztos.

24. Pēc pieteikuma iesniedzējas iesnieguma 2009. gada 6. janvārī Rajona tiesa atlika 2008. gada 19. novembra lēmuma izpildi, izdodot nolēmumu par bērna atgriešanos pēc pārsūdzības procesa pabeigšanas. Pamatojoties uz Hāgas konvencijas preambulu, tā nosprieda, ka bērna intereses ir svarīgākas par tūlītēju atgriešanos, bērns ir mātei pieķēries un saskaņā ar pieteikuma iesniedzējas iesniegto psihologa atzinumu pēkšņa saskarsmes pārtraukšana ar māti radītu bērnam traumu.

---

25. Rīgas apgabaltiesa, klātienē uzklausi jusi gan pieteikuma iesniedzēju, gan T., 2009. gada 26. janvārī apstiprināja pirmās instances tiesas lēmumu. Tā nosprieda, ka T. lūgums atbilst Hāgas konvencijai, norādot tajā noteiktos īsos termiņus un piebilstot, ka Austrālijas tiesas lēmuma atzīšanai nav vajadzīgas nekādas formalitātes vai analīze. Turklāt tā noteica, ka iepriekšējās instances tiesa ir pamatoti atzinusi, pamatojoties uz visiem attiecīgajiem pierādījumiem, jo īpaši iesniegtajām vēstuļu kopijām un fotoattēliem, ka T. rūpējies par bērnu. Atbildot uz pieteikuma iesniedzējas un bāriņtiesas pārstāvja argumentu par it kā trūkstošo informāciju attiecībā uz meitenītes situāciju, ja viņa atgrieztos Austrālijā, tā pauda šādu uzskatu:

„[Tiesa] uzskata, ka nav pamata apšaubīt bērna sociālo aizsardzību un drošību Austrālijā, jo saskaņā ar [apstiprināto apliecinājumu] Austrālijas tiesību akti cita starpā paredz bērnu drošības nodrošināšanu un [bērnu] aizsardzību pret sliktu apiešanos ģimenē.”

26. Atbildot uz pieteikuma iesniedzējas apgalvojumiem, tā norādīja šādi:

„[Tiesa] noraida .. apgalvojumu, ka [T.] slikti izturējies pret [ieteikuma iesniedzēju] un bērnu, kā arī [apgalvojumu], ka viņam draud cietumsods saistībā ar [pret viņu vērstām krimināllapsūdībām], jo nav iesniegti nekādi pierādījumi, kuri varētu vismaz netieši apstiprināt šos apgalvojumus.

Arī [psiholoģiskā novērtējuma] slēdziens, kas sagatavots 2008. gada 16. decembrī, nevar liecināt pret bērna atgriešanos pieprasītājā valstī. Kaut arī slēdzienā norādīts, ka bērnam nepieciešama māte un ka ir jāatsakās no tūlītējas saskarsmes pārtraukšanas starp māti un bērnu, tiesā izskatāmais jautājums nav saistīts ar aizbildnības tiesībām. .. Saskaņā ar Hāgas konvencijas 19. pantu lēmums, kas saskaņā ar šo konvenciju pieņemts attiecībā uz bērna atgriešanos, nav lēmums par tiesību piešķiršanu uz aizbildnību.

[Tiesa] uzskata, ka .. [bērns] .. nav sasniedzis tādu vecumu vai brieduma pakāpi, lai varētu formulēt savas domas par atgriešanos Austrālijā.”

27. Tiesu izpildītājs 2009. gada 5. februārī lika pieteikuma iesniedzējai izpildīt lēmumu, ar kuru bērnam jāatgriežas ne vēlāk kā līdz 2009. gada 19. februārim. Pieteikuma iesniedzēja to darīt atteicās.

28. Nenorādītā datumā tiesu izpildītājs iesniedza pieteikumu Rajona tiesā par bērna atdošanas nolēmuma izpildi. Tajā pašā laikā Rajona tiesa, saņēmusi pieteikuma iesniedzējas lūgumu atlikt atdošanas nolēmuma izpildi uz laiku no sešiem līdz divpadsmit mēnešiem, noteica tiesas sēdi 2009. gada 16. aprīlī.

29. Pēc T. pieprasījuma Latvijas Centrālā iestāde 2009. gada 6. martā lūdza bāriņtiesu pārbaudīt bērna dzīves apstākļus un informēt pieteikuma iesniedzēju par T. pieprasījumu satikties ar bērnu.

30. 2009. gada 14. martā T. nejauši satika pieteikuma iesniedzēju un E. iepirkšanās centra tuvumā. Izmantojot situāciju, viņš paņēma E. un aizbrauca ar viņu uz Tallinu (Igaunijā), no kurienes sāka ceļu uz Austrāliju. Latvijas Centrālā iestāde 2009. gada 16. martā pēc attiecīgās Igaunijas iestādes pieprasījuma, kurai bija jādod atļauja T. izlidošanai uz Helsinkiem, sniedza informāciju par T. tiesībām atgriezties ar meitu Austrālijā.

31. Pieteikuma iesniedzējas iesniegtā sūdzība par bērna nolaupišanu, kā arī pārsūdzība disciplinārlietā pret Latvijas Centrālo iestādi tika noraidīta, un pieteikuma iesniedzējas lūgums atlikt bērna atdošanas nolēmuma izpildi zaudēja jēgu.

C. Situācija Austrālijā pēc bērna atgriešanās

32. Austrālijas Ģimenes lietu tiesa 2009. gada septembrī atcēla visus iepriekšējos lēmumus, kuri attiecās uz vecāku tiesībām, un nolēma, ka T. ir vienīgā persona, kurai ir vecāku atbildība par bērnu. Aizliedzot pieteikuma iesniedzējai publiski izteikties par jautājumiem, kas saistīti ar bērnu vai T., tā atļāva viņai apciemot meitu sociālā darbinieka uzraudzībā. Tiesa arī aizliedza viņai runāt ar bērnu latviski un noteica, ka tikmēr, kamēr bērns nav sasniedzis vienpadsmit gadu vecumu, pieteikuma iesniedzējai ir aizliegts apmeklēt vai sazināties ar jebkuru bērnu aprūpes iestādi, pirmsskolu vai skolu, ko apmeklē bērns, vai ar jebkura cita tāda bērna vecākiem, kas apmeklē to pašu iestādi.

33. Lielajā palātā valdība, atsaucoties uz Latvijas presē 2011. gada oktobrī publicēto rakstu, kurā lielākoties bija minēts pieteikuma iesniedzējas māsas teiktais, norādīja, ka pieteikuma iesniedzēja atgriezusies Austrālijā, atradusi tur mājokli un strādā kādā valsts sociālās drošības iestādē. Tā norādīja arī to, ka viņa atrodas regulārā saskarsmē ar meitu, satiekas ar viņu divas reizes nedēļā sociālās drošības centrā un var redzēties ar viņu bez sociālā darbinieka klātbūtnes.

II ATTIECĪGIE VALSTS UN STARPTAUTISKIE TIESĪBU AKTI UN PRAKSE

A. 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvencija par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem

34. 1980. gada 25. oktobra Konvencijā par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem ir attiecīgi šāds teksts:

Valstis, kas parakstījušas minēto konvenciju, būdamas cieši pārliecinātas, ka jautājumos, kas attiecas uz bērnu aizbildnību, vissvarīgākās ir bērnu intereses;

vēlēdamās bērniem sniegt starptautisku aizsardzību pret nelabvēlīgo ietekmi, ko rada viņu nelikumīga aizvešana vai aizturēšana, un izstrādāt procedūras, kuras nodrošinātu bērnu tūlītēju atgriešanos pastāvīgās dzīvesvietas valstī, kā arī nodrošinātu saskarsmes tiesību aizsardzību,

ir nolēmušas noslēgt attiecīgu konvenciju un ir vienojušas par turpmāk izklāstītajiem noteikumiem.(..)

1. pants

Šīs konvencijas mērķi ir:

a) nodrošināt to bērnu tūlītēju atdošanu, kuri nelikumīgi aizvesti uz kādu no Līgumslēdzējām valstīm vai kādā no tām nelikumīgi aizturēti, un

b) nodrošināt to, ka aizbildnības un saskarsmes tiesības, kas noteiktas vienas Līgumslēdzējas valsts tiesību aktos, tiek reāli ievērotas arī citās Līgumslēdzējās valstīs.

(..)

3. pants

Bērna aizvešanu vai aizturēšanu uzskata par nelikumīgu, ja:

a) ar to ir pārkāptas aizbildnības tiesības, kas kādai personai, institūcijai vai citai struktūrai kopīgi vai atsevišķi piešķirtas saskaņā ar tās valsts tiesību aktiem, kurā pirms aizvešanas vai aizturēšanas bijusi bērna pastāvīgā dzīvesvieta, un

b) aizvešanas vai aizturēšanas brīdī minētās tiesības tikušas faktiski īstenotas vai nu kopīgi, vai atsevišķi vai arī tās būtu tikušas šādi īstenotas, ja nebūtu notikusi aizvešana vai aizturēšana.

Šā panta a) apakšpunktā minētās aizbildnības tiesības var rasties, piemēram, saskaņā ar likumu vai pēc tiesas vai administratīva lēmuma, vai pēc vienošanās, kurai saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem ir juridisks spēks.

4. pants

Konvenciju piemēro ikvienam bērnam, kura pastāvīgā dzīvesvieta tieši pirms attiecīgā aizbildnības vai saskarsmes tiesību pārkāpuma bijusi kādā Līgumslēdzējā valstī. Konvenciju vairs nepiemēro, kad bērns ir sasniedzis 16 gadu vecumu.

5. pants

Šajā konvencijā:

- a) „aizbildnības tiesības” ietver tiesības, kas saistītas ar bērnu aprūpi, un jo īpaši tiesības noteikt bērna dzīvesvietu;
- b) „saskarsmes tiesības” ietver tiesības uz noteiktu periodu aizvest bērnu uz tādu vietu, kas nav bērna pastāvīgā dzīvesvieta.

(..)

11. pants

Līgumslēdzēju valstu tiesu vai administratīvajām iestādēm, lai panāktu bērna atdošanu, ir jāizmanto operatīvas procedūras.

Tad, ja attiecīgās tiesu vai administratīvās iestādes sešu nedēļu laikā pēc procedūras uzsākšanas dienas nav pieņēmušas lēmumu, pieteikuma iesniedzējam vai pieteikuma saņēmējas valsts Centrālajai iestādei ir tiesības pēc savas ierosmes vai pēc pieteikuma iesniedzējas valsts Centrālās iestādes lūguma pieprasīt paskaidrojumu par kavēšanās iemesliem. Ja pieteikuma saņēmējas valsts Centrālā iestāde saņem atbildi, šī iestāde atkarībā no gadījuma atbildi pārsūta vai nu pieteikuma iesniedzējas valsts Centrālajai iestādei, vai pieteikuma iesniedzējam.

12. pants

Ja bērns ir nelikumīgi aizvests vai aizturēts 3. panta nozīmē un ja brīdī, kad tiek uzsākta procedūra tās Līgumslēdzējas valsts tiesas vai administratīvajā iestādē, kurā atrodas bērns, no nelikumīgās aizvešanas vai aizturēšanas dienas vēl nav pagājis gads, tad attiecīgā iestāde liek bērnu nekavējoties atdot.

Arī tad, ja procedūra tiek uzsākta pēc iepriekšējā daļā minētā gadu ilgā perioda, attiecīgajai tiesas vai administratīvajai iestādei ir jāliek bērns atdot, ja vien netiek pierādīts, ka bērns ir iekļāvies jaunajā vidē.

Ja pieteikuma saņēmējas valsts tiesas vai administratīvā iestāde var pamatoti uzskatīt, ka bērns ir pārvietots uz citu valsti, tā var apturēt procedūru vai noraidīt pieteikumu par bērna atdošanu.

13. pants

Neskarot iepriekšējā panta noteikumus, pieteikuma saņēmējas valsts tiesas vai administratīvajai iestādei nav pienākuma likt bērnu atdot, ja persona, institūcija vai cita struktūra, kas iebilst pret bērna atdošanu, pierāda, ka:

- a) persona, institūcija vai cita struktūra, kurai bija jā rūpējas par bērnu, aizvešanas vai aizturēšanas laikā aizbildnības tiesības faktiski netika īstenojusi vai bija piekritusi vai vēlāk piekrita šai aizvešanai vai aizturēšanai vai
- b) pastāv nopietns risks, ka bērna atdošana var viņam radīt fizisku vai psiholoģisku apdraudējumu vai kādā citā veidā viņam radīt nepieņemamu situāciju.

Attiecīgā tiesas vai administratīvā iestāde var atteikties likt atdot bērnu arī tad, ja tā konstatē, ka bērns iebilst pret to, ka viņu atdod, un ir sasniedzis tādu vecumu un brieduma pakāpi, kurā var ņemt vērā viņa viedokli.

Apsverot šajā pantā minētos apstākļus, tiesu un administratīvajām iestādēm ir jāņem vērā bērna pastāvīgās dzīvesvietas Centrālās iestādes vai citas kompetentās iestādes sniegtā informācija par bērna sociālo stāvokli.

14. pants

Noskaidrojot, vai ir notikusi nelikumīga aizvešana vai aizturēšana 3. panta nozīmē, pieteikuma saņēmējas valsts tiesu vai administratīvās iestādes var tieši ņemt vērā bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesību aktus un oficiāli vai neoficiāli atzītus tiesas vai administratīvos lēmumus un var neizmantot īpašās procedūras, kas paredzētas šādu tiesību aktu pastāvēšanas pierādīšanai vai ārvalstu lēmumu atzīšanai, kuras citkārt būtu jāpiemēro.

(..)

16. pants

Pēc paziņojuma saņemšanas par bērna nelikumīgu aizvešanu vai aizturēšanu 3. panta nozīmē tās Līgumslēdzējas valsts tiesu vai administratīvās iestādes, uz kuru bērns aizvests vai kurā tas aizturēts, par aizbildnības tiesībām pēc būtības var lemt tikai pēc tam, kad tiek noteikts, ka nav izpildīti bērna atdošanas nosacījumi, ko paredz Konvencija, vai pēc tam, kad no šāda paziņojuma saņemšanas brīža ir pagājis pamatoti ilgs laiks, bet nav iesniegts pieteikums saskaņā ar šo konvenciju.

17. pants

Ar to vien, ka pieteikuma saņēmējā valstī ir pieņemts lēmums attiecībā uz aizbildnības tiesībām vai ka šajā valstī šādu lēmumu varētu atzīt, nepietiek, lai šajā konvencijā noteikto bērna atdošanu atteiktu, bet pieteikuma saņēmējas valsts tiesu vai administratīvās iestādes, piemērojot šo konvenciju, var ņemt vērā šāda lēmuma pamatojumu.

(..)

19. pants

Lēmums, kas saskaņā ar konvenciju pieņemts attiecībā uz bērna atdošanu, neietekmē ar aizbildnības tiesībām saistīto jautājumu izskatīšanu pēc būtības.

20. pants

Bērna atdošanu, kas paredzēta 12. pantā, var atteikt tad, ja to neatļauj pieteikuma saņēmējas valsts pamatprincipi cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības jomā.

..”

35. Paskaidrojošajā ziņojumā par 1980. gada Hāgas konvenciju par bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem, ko sagatavoja Elisa Peresa-Vera [*Elisa Pérez-Vera*] un 1982. gadā publicēja Hāgas Starptautisko privāttiesību konference (*HCCH*), ir mēģinājums izcelt principus, kas ir 1980. gada Konvencijas pamatā, un sīki izskaidrot šīs konvencijas noteikumus tiem, kuru uzdevums ir to piemērot. No šī ziņojuma izriet – lai nepieļautu iespēju nolaupītāja rīcību atzīt par likumīgu valstī, uz kuru bērns aizvests, konvencijā papildus preventīvajam aspektam ir noteikts, ka jāatjauno *status quo*, izdodot rīkojumu par bērna tūlītēju atdošanu, kas ļautu atjaunot vienpusēji un nelikumīgi mainīto stāvokli. Tiesību uz aizbildnību ievērošana gandrīz pilnīgi ir ārpus konvencijas darbības jomas, un šo jautājumu paredzēts apspriest attiecīgajās tiesās valstī, kur pirms aizvešanas bijusi bērna pastāvīgā dzīvesvieta. Hāgas konvencijas princips ir cīnīties pret starptautisko nolaupīšanas gadījumu skaita palielināšanos, par pamatu vienmēr izvēloties vēlmi aizsargāt bērnu, mēģinot saprast, kas reāli ir bērna interesēs. Attiecīgi mērķis nepieļaut [nolaupīšanu] un nekavējoties bērnu atdot atbilst īpašai „bērna interešu” izpratnei. Taču, tā kā bērna aizvešanu var pamatot ar objektīviem apstākļiem, kam ir saistība ar bērna personību vai arī vidi, ar kuru šis bērns ir visciešākajām saitēm saistīts, konvencijā ir paredzēti daži izņēmumi attiecībā uz valsts

---

vispārējiem pienākumiem nodrošināt tā tūlītēju atdošanu (25. punkts). Tā kā bērna atdošana ir konvencijas pamatprincips, tad izņēmumi attiecībā uz vispārējo pienākumu nodrošināt atdošanu ir svarīgs aspekts, kas palīdz saprast šā pienākuma precīzo apjomu, un var skaidri izšķirt izņēmumus, kuru pamatā ir trīs dažādi principi (27. punkts). Pirmkārt, pieprasījuma saņēmējas valsts iestādēm nav pienākuma pieņemt nolēmumu par bērna atdošanu, ja persona, kas šo atdošanu pieprasa, nav faktiski īstenojusi aizbildnības tiesības vai arī šīs personas rīcība liecina par jaunās situācijas pieņemšanu (28. punkts). Otrkārt, 13. panta 1. punkta b) apakšpunktā un 2. punktā ir noteikti izņēmuma gadījumi, kas nepārprotami izriet no bērna interesēm, kurām konvencijā ir konkrēts saturs. Tādējādi bērna interesēs ir tas, lai viņu neaizvestu no pastāvīgās dzīvesvietas, ja netiek pietiekami garantēta viņa stabilitāte jaunajā vidē, un šīm interesēm ir pakārtotas tās intereses, kas ir primāras ikvienai personai, proti, tas lai persona netiktu pakļauta fiziskam vai psiholoģiskam apdraudējumam vai netiktu nostādīta neciešamā situācijā (29. punkts). Visbeidzot, bērna atdošanu saskaņā ar 20. panta noteikumiem var atteikt tad, ja atdošanu „nepieļauj pieprasījuma saņēmējas valsts pamatprincipi par cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzību” (31. punkts). Paskaidrojošajā ziņojumā, kurā šie izņēmuma gadījumi ir izklāstīti, uzsvērta arī tiesu funkcijai raksturīgā ieskata brīvība.

36. Hāgas Starptautisko privāttiesību konference 2003. gadā publicēja saskaņā ar 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvenciju par starptautiskās bērna nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem izdotās Labas prakses rokasgrāmatas II daļu. Kaut arī tā galvenokārt ir paredzēta jaunajām Līgumslēdzējām valstīm un nenosaka saistības, jo īpaši tiesu iestādēm, šīs rokasgrāmatas mērķis ir atvieglot konvencijas īstenošanu, sniedzot daudzus ieteikumus un skaidrojumus. Rokasgrāmatā ir atkārtoti uzsvērta E. Peresas-Veras paskaidrojošā ziņojuma nozīme 1980. gada Konvencijas vienotai interpretācijai un izpratnei (skatīt, piemēram, 3. sadaļas 3.2. punktu „Monistiskā pieeja” un 8. sadaļas 1. punktu „Paskaidrojošais ziņojums par konvenciju (Peresas-Veras ziņojums)”. Īpaši tajā uzsvērta tas, ka tiesu un administratīvajām iestādēm ir pienākums ātri izskatīt atdošanas pieteikumus, tostarp pārsūdzības gadījumos (1. sadaļas 5. punkts „Ātras procedūras”). Par ātrām procedūrām uzskatāmas tādas procedūras, kas tiek veiktas gan ātri, gan efektīvi – ātra nolēmumu pieņemšana saskaņā ar Hāgas konvenciju ir bērnu interesēs (6. sadaļas 4. punkts „Ātras procedūras”). Labas prakses rokasgrāmatā ir norādīts – kavēšanās atdošanas nolēmumu izpildē vai to neizpilde ir jautājums, kas rada nopietnas bažas konkrētās Līgumslēdzējās valstīs, un sniegts ieteikums Līgumslēdzējām valstīm izveidot vienkāršus un efektīvus mehānismus, lai savā tiesību sistēmā izpildītu bērna atdošanas nolēmumu, norādot to, ka atdošanas nolēmums ne vien jāpieņem, bet atdošana arī jāveic (6. sadaļas 7. punkts „Izpilde”).

B. Starptautiskā konvencija par bērnu tiesībām

37. Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijā par bērnu tiesībām, kas parakstīta Ņujorkā 1989. gada 20. novembrī, ir attiecīgi šāds teksts:

Preambula

„Šīs konvencijas dalībvalstis,

(..)

būdamas pārliecinātas, ka ģimenei, kas ir sabiedrības pamatšūniņa un visu tās locekļu, it īpaši bērnu, izaugsmes un labklājības dabīgā vidē, ir jāsaņem nepieciešamā aizsardzība un atbalsts, lai tā varētu pilnīgi uzņemties sabiedrības uzticētos pienākumus;

---

atzīstot, ka bērniem, lai viņi varētu pilnīgi un harmoniski attīstīties kā personības, jāaug ģimenē, laimes, mīlestības un sapratnes gaisotnē;

ir vienojušās par turpmāko.

(..)

7. pants

1. Bērnu reģistrē tūlīt pēc dzimšanas, un viņiem kopš piedzimšanas brīža ir .. tiesības zināt savus vecākus un būt viņu aizgādībā.

(..)

9. pants

1. Dalībvalstis nodrošina, lai bērns netiktu šķirts no saviem vecākiem pret viņu gribu (...).

(..)

14. pants

1. Dalībvalstis respektē bērnu tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību.

2. Dalībvalstis respektē vecāku un attiecīgajos gadījumos aizbildņu tiesības un pienākumus atbilstoši bērna attīstības pakāpei palīdzēt viņam izmantot savas tiesības.

(..)

18. pants

1. Dalībvalstis dara visu iespējamo, lai nodrošinātu tāda principa atzīšanu, saskaņā ar kuru abi vecāki ir vienādi atbildīgi par bērna audzināšanu un attīstību. Vecāki vai aizbildņi ir galvenās personas, kas atbildīgas par bērna audzināšanu un attīstību. Viņu galvenais pienākums ir gādāt par bērna interesēm. Nodrošināt, lai vislabāk tiktu aizsargātas bērna intereses, ir svarīgākais viņu rūpju objekts.

..”

38. Jēdziens par bērna interesēm, kas izriet no 1959. gada 20. novembra Bērnu tiesību deklarācijas otrā pamatprincipa, 1989. gadā tika pausts Konvencijas par bērnu tiesībām 3. panta 1. punktā šādā redakcijā:

„Visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai šīs darbības veic valsts iestādes vai privātas iestādes, kas nodarbojas ar sociālās labklājības jautājumiem, tiesas, administratīvie vai likumdevējas iestādes, pirmkārt tiek ņemtas vērā bērnu intereses.”

39. Bērnu tiesību komiteja 7. vispārējā piezīmē (2005) par bērnu tiesību īstenošanu agrīnā bērnībā vēlējās veicināt to, lai dalībvalstis atzītu, ka maziem bērniem ir piešķirtas visas šajā konvencijā nostiprinātās tiesības un agrīnā bērnība ir kritiski nozīmīgs laiks šo tiesību izmantošanai. Bērnu intereses īpaši aplūkotas 13. pantā, kas izteikts šādā redakcijā:

„13. Bērnu intereses. Konvencijas 3. pantā ir izteikts princips, ka visās darbībās attiecībā uz bērniem pirmkārt jāņem vērā bērnu intereses. Bērni agrīnā vecumā, nebūdami sasnieguši attiecīgu brieduma pakāpi, paļaujas uz atbildīgajām iestādēm, kuru pienākums ir izvērtēt un pārstāvēt viņu tiesības un intereses saistībā ar lēmumiem un darbībām, kas ietekmē viņu labklājību, vienlaikus ņemot vērā bērna uzskatus un spējas, kas attīstās. [Bērna] interešu princips Konvencijā minēts vairākkārt (tostarp 9., 18., 20. un 21. pantā, kuri visvairāk attiecas uz agrīnās bērnības posmu). Interešu princips attiecas uz visām darbībām, kas skar bērnus, un prasa veikt aktīvus pasākumus viņu tiesību aizsardzībai un izdzīvošanas, augšanas un labklājības veicināšanai, kā arī pasākumus,

---

kas nodrošina atbalstu un palīdzību vecākiem un citiem cilvēkiem, kas ikdienā ir atbildīgi par bērnu tiesību izmantošanu.

a) *Katra atsevišķā bērna intereses*. Pieņemot visus lēmumus par bērna aprūpi, veselību, izglītību utt., jāņem vērā bērna interešu princips, tas attiecas arī uz lēmumiem, kurus pieņem vecāki, speciālisti un citas personas, kas atbildīgas par bērniem.

Dalībvalstis tiek aicinātas nodrošināt to, lai jebkāda veida tiesvedībā agrīnā vecuma bērnus atsevišķi pārstāvētu kāds, kas darbojas bērna interesēs, un bērnus uzklausi visos gadījumos, kad tie spēj izteikt savu viedokli vai paust izvēli;

...”

40. Plašāks pārspriedums lasāms spriedumā lietā „*Neulinger un Shuruk pret Šveici*”([GC], Nr. 41615/07, 49.–55. punktā, ECT 2010 –...).

C. Eiropas Savienības tiesību akti

41. Eiropas Savienības Pamattiesību hartas attiecīgajos pantos ir šāds teksts:

„7. pants

Privātās un ģimenes dzīves neaizskaramība

Ikvienai personai ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un saziņas neaizskaramību.

24. pants

Bērnu tiesības

1. Bērniem ir tiesības uz viņu labklājībai nepieciešamo aizsardzību un gādību. Viņi drīkst brīvi paust savu viedokli. Šis viedoklis atbilstīgi bērnu vecumam un briedumam jāņem vērā jautājumos, kas skar bērnu intereses.

2. Visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātas iestādes, pirmkārt jāņem vērā bērna intereses.

3. Katram bērnam ir tiesības regulāri uzturēt personiskas attiecības un tiešus sakarus ar abiem vecākiem, izņemot gadījumus, kad tas ir pretrunā viņa interesēm.

...”

42. Padomes 2003. gada 27. novembra Regulā (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību (kas pazīstama kā „Briseles II *bis* regula”) ir šāds teksts:

” ..

12) Šajā regulā noteiktais piekritības pamats lietās par vecāku atbildību ir izveidots, ņemot vērā bērna intereses, jo īpaši tuvuma kritēriju. Tas nozīmē, ka piekritība ir, pirmkārt, bērna pastāvīgās dzīvesvietas dalībvalstij, izņemot dažus gadījumus, kad pastāvīgā dzīvesvieta mainīta saskaņā ar vienošanos starp personām, kam ir vecāku atbildība.

13) Bērna interesēs šī regula izņēmuma kārtā vai noteiktos apstākļos pieļauj to, ka tiesa, kurai ir piekritība, var nodot lietu citas dalībvalsts tiesai, ja šī tiesas atrašanās vieta ir labāka, lai izspriestu lietu. Tomēr tādā gadījumā otrai tiesai nedrīkstētu ļaut nodot lietu trešai tiesai.

..”

D. Attiecīgie Latvijas tiesību akti

---

1. Satversme

43. Satversmes attiecīgie panti ir formulēti šādi:

89. pants

„Valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.”

110. pants

„Valsts aizsargā un atbalsta laulību — savienību starp vīrieti un sievieti, ģimeni, vecāku un bērna tiesības. Valsts īpaši palīdz bērniem invalīdiem, bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības vai cietuši no varmācības.”

2. Latvijas Civilprocesa likums

44. Latvijas Civilprocesa likuma 644.¹⁹ pantā, kas attiecīgajā laikā bija spēkā, ir reglamentēti jautājumi, kas skar bērnu nelikumīgu aizvešanu, nogādājot tos pāri robežām Latvijā. Tajā ir noteikts, ka par jebkuru šāda veida pieteikumu lemj tiesa pēc jautājuma izskatīšanas tiesas sēdē, piedaloties pusēm un uzaicinot piedalīties bāriņtiesas pārstāvi. Turklāt tiesām jānoskaidro bērna viedoklis, ja bērns ir spējīgs to formulēt.

45. Lemjot par pieteikumu, tiesa var pieņemt jebkurus pierādījumus pēc savas iniciatīvas. Tā drīkst izmantot atbilstošākos procesuālos līdzekļus un ātrākos faktu noskaidrošanas veidus, lai varētu pieņemt lēmumu sešu nedēļu laikā pēc pieteikuma iesniegšanas.

46. Ja tiesa konstatē, ka bērns ir prettiesiski pārvietots uz Latviju vai aizturēts Latvijā, tā pieņem lēmumu par bērna atgriešanos valstī, kurā ir viņa dzīvesvieta, ja ir spēkā kāds no turpmāk minētajiem nosacījumiem:

1) periods pēc bērna prettiesiskas aizvešanas uz Latviju vai aizturēšanas Latvijā nepārsniedz vienu gadu, skaitot no brīža, kad attiecīgā persona vai iestāde noskaidrojusi bērna atrašanās vietu, vai

2) periods pēc bērna prettiesiskas aizvešanas uz Latviju vai aizturēšanas Latvijā pārsniedz vienu gadu, bet bērns nav pielāgojies dzīvei Latvijā.

47. Ja tiesa konstatē, ka bērns ir prettiesiski pārvietots uz Latviju vai aizturēts Latvijā, tā var pieņemt lēmumu par bērna neatgriešanos valstī, kurā ir viņa dzīvesvieta, ja ir spēkā kāds no turpmāk minētajiem nosacījumiem:

1) ir pagājis vairāk nekā viens gads, kopš attiecīgā persona vai iestāde ir uzzinājusi vai tai ir bijusi praktiska iespēja uzzināt bērna atrašanās vietu, bet šā perioda laikā nedz šī persona, nedz iestāde nav uzsākusi tiesvedību attiecīgajās institūcijās, lai sekmētu bērna atgriešanos valstī, kas ir viņa dzīvesvietas valsts;

2) bērns ir pielāgojies dzīvei Latvijā, un atgriešanās nav bērna interesēs.

48. Minētie punkti ir piemērojami tiktāl, cik tie atbilst Hāgas konvencijai un Eiropas Savienības Padomes Regulai (EK) Nr. 2201/2203.

E. Austrālijas Savienības 1975. gada Ģimenes tiesību likums

---

49. Likuma 61.B pantā definēts, ka vecāku atbildība ir „visi pienākumi, pilnvaras, atbildība un vara, kas saskaņā ar likumu ir vecākiem attiecībā uz bērniem”.

50. Likuma 61.C pantā noteikts, ka atbildība par bērnu, kas nav sasniedzis 18 gadu vecumu, ir katram no vecākiem. Tā iestājas atbilstoši tiesas rīkojumiem.

51. Likuma 111.B pantā saistībā ar Hāgas konvenciju ir noteikts šādi:

a) jāuzskata, ka aizbildnības tiesības attiecībā uz bērnu ir abiem bērna vecākiem, izņemot gadījumu, kad kādam no vecākiem nav vecāku atbildības attiecībā uz minēto bērnu, jo attiecīgajā laikā ir spēkā tiesas rīkojums, un,

b) ņemot vērā attiecīgajā laikā spēkā esošu tiesas rīkojumu, persona, i) pie kuras bērnam noteikts dzīvot saskaņā ar rīkojumu par vecāku atbildību vai ii) kurai ir vecāku atbildība attiecībā uz bērnu saskaņā ar rīkojumu par vecāku atbildību, jāuzskata par tādu, kurai ir aizbildnības tiesības attiecībā uz šo bērnu, vai

c) saskaņā ar tiesas rīkojumu tā spēkā esamības laikā persona, kurai ir vecāku atbildība atbilstīgi šim vai citam Austrālijas likumam un kura ir atbildīga par bērna ikdienas vai ilgtermiņa aprūpi, labklājību un attīstību, jāuzskata par tādu, kurai ir aizbildnības tiesības attiecībā uz šo bērnu, un,

d) ņemot vērā jebkādu attiecīgajā laikā spēkā esošu tiesas rīkojumu, persona, i) ar kuru bērnam ir jāpavada laiks saskaņā ar rīkojumu par vecāku atbildību vai ii) ar kuru bērnam ir jākontaktējas saskaņā ar rīkojumu par vecāku atbildību, jāuzskata par tādu, kurai ir saskarsmes tiesības ar bērnu.

JURIDISKAIS PAMATOJUMS

I KONVENCIJAS 8. PANTA IESPĒJAMĀIS PĀRKĀPUMS

52. Pieteikuma iesniedzēja Lielajā palātā apgalvoja, ka saistībā ar Latvijas tiesās pieņemto lēmumu par meitas atgriešanos Austrālijā ir pārkāptas viņas tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību Konvencijas 8. panta izpratnē, kurā ir noteikts šādi:

„1. Ikvienam ir tiesības uz savu privāto un ģimenes dzīvi, korespondences noslēpumu un dzīvokļa neaizskaramību.

2. Valsts institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumos, kas paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts un sabiedriskās drošības vai valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.”

A. Konvencijas 8. panta piemērojamība

53. Lielā palāta norāda – lietas izskatīšanā, kas notika Palātā, valdība skaidri norādīja, ka neapstrīd to, ka saistībā ar Latvijas tiesu rīkojumu, saskaņā ar kuru pieteikuma iesniedzējai E. jāsūta atpakaļ uz Austrāliju, notikusi iejaukšanās pieteikuma iesniedzējas tiesībās uz ģimenes dzīvi, ko aizsargā Konvencijas 8. pants.

54. Šī iepriekš konstatētā iejaukšanās pieteikuma iesniedzējas tiesībās uz privāto un ģimenes dzīvi ir 8. panta pārkāpums, ja vien tā netiek veikta, lai izpildītu šā panta 2. punktā noteikto. Tāpēc pienākas noskaidrot, vai iejaukšanās notikusi „saskaņā ar likumu”, vai tai bija viens vai vairāki likumīgi mērķi, kā noteikts attiecīgajā punktā, un vai tā bija „nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā” šo mērķu sasniegšanai.

B. Vai iejaukšanās bija pamatota

1. Juridiskais pamats

a) Palātas spriedums

55. Palāta nosprieda – valsts tiesību aktu un Hāgas konvencijas noteikumi pietiekami skaidri nosaka to, ka Latvijas tiesām, lai tās varētu noskaidrot, vai aizvešana bijusi nelikumīga Hāgas konvencijas 3. panta izpratnē, ir jālemj, vai tā notikusi, pārkāpjot tiesības uz aizbildnību, kas personai piešķirtas saskaņā ar Austrālijas tiesību aktiem, t. i., ar tās valsts tiesībām, kas bija bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts tieši pirms tā aizvešanas. Norādot to, ka Austrālijas iestādes bija pieņēmušas lēmumu par T. vecāku atbildību pēc bērna aizvešanas, tā piebilda, ka pieteikuma iesniedzējas un T. kopējās vecāku atbildības fakts no bērna piedzimšanas dienas, pamatojoties uz Austrālijas Ģimenes tiesību likumu, tur tika vienīgi apstiprināts un nevis noteikts. Palāta norādīja arī to, ka pieteikuma iesniedzējai nebija liegts piedalīties Austrālijā notiekošajā tiesas procesā, kura rezultātā tika pieņemts minētais lēmums, vai iesniegt pārsūdzību un viņa valsts tiesās nebija apstrīdējusi pierādījumus, kuri bija pievienoti lietai, lai apliecinātu, ka T. ir bērna tēvs. Palāta pieņēma, ka Latvijas tiesas 2008. gada 19. novembra lēmums ar rīkojumu bērnam atgriezties Austrālijā, kura izpildes datums iestājās 2009. gada 26. janvārī, bija saskaņā ar likumu Konvencijas 8. panta izpratnē.

b) Dalībnieku iesniegumi

i) Pieteikuma iesniedzēja

56. Palātā pieteikuma iesniedzēja apgalvoja, ka valsts tiesām nebija pamata piemērot Hāgas konvencijas noteikumus, jo laikā, kad viņa devās uz Latviju, viņa bija audzinājusi meitu kā vientuļā māte. Šajā jautājumā viņa Lielajai palātai neko neiesniedza.

ii) Valdība

57. Valdība uzskatīja, ka iejaukšanās neapstrīdami bija „saskaņā ar likumu”, jo tā pamatojās uz Hāgas konvenciju par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem.

Tiesas vērtējums

58. Ievērojot Tiesā iedibināto tiesu praksi, izteiciens „saskaņā ar likumu” ne vien paredz to, ka apstrīdētajam līdzeklim jābūt pamatotam ar valsts tiesību aktiem, bet norāda arī uz minētā likuma kvalitāti, nosakot, ka tam ir jābūt attiecīgajai personai pieejamam un tā sekām –

---

paredzamām (skatīt citu lietu starpā „*Amann pret Šveici*” [GC], Nr. 27798/95, 50. punktu, „*Slivenko pret Latviju*” Nr. 48321/99, 100. punktu, ECT 2003-X, un „*Kurić un citi pret Slovēniju*” [GC], Nr. 26828/06, 341. punktu, ECT 2012-...).

59. Tiesa piebilst, ka lēmumu par bērna atgriešanos Austrālijā pieņēma Rīgas apgabaltiesa, pamatojoties uz 1980. gada Hāgas konvenciju, t. i., tekstu, ko Latvija parakstīja un ratificēja 1982. gadā. Turklāt Latvijas Civilprocesa likuma 644. pants, kas regulē jautājumus, kuri ir saistīti ar bērna prettiesisku pārvietošana pāri robežām uz Latviju, ļauj to piemērot tikai ar nosacījumu, ka ir neapšaubāma atbilstība Hāgas konvencijai, Briseles II *bis* regulai un Eiropas Cilvēktiesību konvencijai.

60. Pieteikuma iesniedzēja apgalvoja, ka laikā, kad viņa izbrauca no Austrālijas, viņa viena pati īstenoja vecāku atbildību attiecībā uz meitu.

61. Tomēr Tiesa norāda, ka Latvijas tiesas, izskatot pieteikumu par bērna atdošanu, šo jautājumu īpaši izvērtēja. Šīs tiesas, sakot, ka tās nevar nedz interpretēt, nedz mainīt Austrālijas Ģimenes lietu tiesas 2008. gada 6. novembra lēmumu, piemēroja šo lēmumu, kas apstiprina T. paternitāti un kopējo vecāku atbildību attiecībā uz bērnu no dienas, kad tas dzimis. Rezultātā gan Rajona tiesa, gan Rīgas apgabaltiesa konstatēja, ka šajā ziņā T. iesniegums atbilst Hāgas konvencijai.

62. Turklāt Tiesa uzskata, ka spriest par to, vai bērna aizvešana pāri robežām ir vai nav „prettiesiska” Hāgas konvencijas 3. panta izpratnē, nav tās uzdevums. Jāpatur prātā, ka Tiesai nav jālabo ar faktiem vai tiesību aktiem saistītas kļūdas, kuras, iespējams, pieļāvuši valsts tiesa, ja vien nav pārkāptas konvencijā paredzētās tiesības un brīvības (sk. „*García Ruiz pret Spāniju*” [GC], Nr. 30544/96, 28. punktu, ECT 1999-I); tieši valsts tiesām ir uzticēts risināt ar valsts tiesību aktu, kā arī vispārējo starptautisko tiesību normu vai starptautisko līgumu interpretāciju un piemērošanu saistītās problēmas (sk. spriedumu lietā „*Maumousseau un Washington pret Franciju*”, Nr. 39388/05, 79. punktu, 2007. gada 6. decembris, un lietā „*Neulinger un Shuruk*”, minēta iepriekš, 100. punktu). Šajā konkrētajā gadījumā pieteikuma iesniedzēja ne vien nav izmantojusi pieejamos aizsardzības līdzekļus, lai apstrīdētu Austrālijā pieņemto lēmumu, ar kuru tika apstiprināta T. paternitāte un kopējā vecāku atbildība par bērnu laikā, kad viņa izbrauca no Austrālijas, – šī atbildība bija tiešs priekšnosacījums Hāgas konvencijas piemērošanai –, bet arī nav pierādījusi ne to, ka viņai nav bijis iespējams šo Austrālijas lēmumu apstrīdēt, ne kļūdu, ko valsts tiesas šajā ziņā pieļāvušas.

63. Attiecīgi Tiesa uzskata, ka apstrīdētie pasākumi tika veikti saskaņā ar likumu Konvencijas 8. panta nozīmē.

2. *Likumīgs mērķis*

a) **Palātas spriedums**

64. Palāta uzskatīja, ka pasākumu mērķis bija aizsargāt T. un bērna tiesības, kas ir likumīgs mērķis saistībā ar Konvencijas 8. panta 2. punktu.

b) **Dalībnieku argumenti**

i) *Pieteikuma iesniedzēja*

65. Pieteikuma iesniedzējai šajā ziņā nebija viedokļa.

---

ii) *Valdība*

66. Saskaņā ar valdības viedokli iejaukšanās tika veikta ar likumīgu mērķi, proti, lai aizsargātu T. un viņa meitas tiesības un brīvības.

c) Tiesas vērtējums

67. Lielā palāta ir vienisprātis ar Palātu, ka lēmumam par rīkojumu, kurā prasīta bērna atdošana, bija likumīgs mērķis aizstāvēt T. un E. tiesības un brīvības, ko vēl jo vairāk nav apstrīdējušas puses, kas piedalās šīs lietas izskatīšanā.

3. Iejaukšanās nepieciešamība demokrātiskas sabiedrības apstākļos

a) Palātas spriedums

68. Attiecībā uz to, vai iejaukšanās bija „demokrātiskā sabiedrībā nepieciešama”, Palāta, vienlaikus norādot to, ka tās uzdevums nav uzņemties valsts iestāžu funkcijas par nopietna riska noteikšanu 13. panta b) punkta nozīmē, uzskatīja, ka tai jāpārlicinās par to, vai, piemērojot un interpretējot Hāgas konvenciju, tiesas bija ievērojušas 8. panta prasības, jo īpaši ņemot vērā Tiesas iedibinātos principus spriedumā lietā „*Neulinger un Shuruk*” (minēta iepriekš). Pievēršot uzmanību vispirms psihologa atzinumam, kas saskaņā ar mātes lūgumu tika sagatavots pēc tam, kad pirmās instances tiesa bija pasludinājusi savu spriedumu, Palāta konstatēja, ka apgabaltiesa to noraidījusi, pamatojoties uz apsvērumu, ka tas skar bērna aizbildnību un šī aizsardzība tiks nodrošināta saskaņā ar Austrālijas tiesību aktiem. No Palātas viedokļa, kaut arī tas, ka bērns netika iztaujāts, problēmu nerada, ņemot vērā meitenītes vecumu, apgabaltiesai tomēr vajadzēja analizēt psiholoģiskajā izvērtēšanā izdarītos secinājumus un bāriņtiesas izvirzītos iebildumus, turklāt nekas neliedza tiesai pēc savas iniciatīvas dot rīkojumu, kurā tiktu pieprasīts psihologa atzinums.

69. Palāta turklāt norādīja, ka tiesām vajadzēja izvērtēt, vai ir nodrošināti citi pietiekami aizsardzības līdzekļi, lai atgriešanās notiktu apstākļos, kas ir pēc iespējas labāki bērnam, jo īpaši attiecībā uz meitenītes materiālo labklājību Austrālijā un iespēju pieteikuma iesniedzējai doties līdzī meitai un būt saskarē ar viņu.

70. Norādot to, ka Latvijas tiesu lēmums šajā gadījumā krasi atšķīrās no pieejas citu tādu lietu izskatīšanas gadījumos, kuras saistītas ar Hāgas konvenciju (sk. spriedumu lietā „*Šneersone un Kampanella*”, Nr. 14737/09, 94. punktu, 2011. gada 12. jūlijs), un noraidot valdības argumentu par to, ka pieteikuma iesniedzēja nav sadarbojusies, kā arī norādot traumatisko lēmuma izpildes veidu, Palāta secināja, ka Latvijas tiesas nav veikušas padziļinātu visu ģimenes apstākļu un dažādu faktoru izvērtēšanu, tādējādi darot iejaukšanos nesamērīgu 8. panta nozīmē.

b) Dalībnieku argumenti

i) Pieteikuma iesniedzējs

71. Pieteikuma iesniedzēja uzskatīja, ka Palātas spriedums ir paraugdokuments, kas varētu būt palīgīdzeklis valsts iestādēm, noskaidrojot, kas ir bērna interesēs. Viņa norādīja – lai gan valdība lūgumā nodot lietu izskatīšanai Lielajā palātā bija izteikusi nožēlu par to, ka Palātai nebija darīti pieejami visi lietai pievienotie dokumenti, kurus bija izskatījušas valsts tiesas, tieši valdība bija atbildīga par šo dokumentu iesniegšanu. Viņa apgalvoja, ka bērna interešu aizstāvība nav bijis valsts iestāžu mērķis, un uzskatīja, ka psihologa atzinums ir vienīgais

---

veids, kā var noteikt bērna intereses; šajā gadījumā turpretim valsts tiesas bija atteikušās izskatīt viņas iesniegto psihologa atzinumu, tādējādi pārkāpjot Starptautiskās konvencijas par bērnu tiesībām 12. pantu (bērnu tiesības tikt uzklautiem vai nu tieši, vai ar pārstāvja vai attiecīgas institūcijas starpniecību). Viņa uzsvēra, ka, nosakot, „kas ir bērna interesēs”, parasti tiek apsvērti vairāki faktori, kuri saistīti ar bērna apstākļiem un apstākļiem un iespējām, kas ir bērna potenciālajiem aprūpētājiem, galveno nozīmi piešķirot bērna drošībai un labklājībai.

72. Pieteikuma iesniedzēja piebilda, ka, vēršoties Tiesā, viņas galvenais mērķis bija apstrīdēt valsts tiesu nostāju, kas vairākos gadījumos bija saistīta ar 1980. gada Hāgas konvenciju, un parādīt nepieciešamību garantēt bērna intereses.

ii) Valdība

73. Valdība norādīja to, ka Tiesa nosaka valsts iestādēm vairākus pienākumus un jo īpaši pienākumu nodrošināt, lai vecāki tiktu pietiekami iesaistīti lēmumu pieņemšanā, kas nodrošinātu viņu interešu aizsardzību (spriedums lietā „*Iosub Caras*”, minēta iepriekš iepriekš, 41. punkts), novērst turpmākos draudus bērnam vai kaitējumu ieinteresētajām pusēm, kā noteikts Hāgas konvencijas 7. pantā (turpat, 34. punkts, un spriedums lietā „*Ignaccolo-Zenide* pret Rumāniju”, Nr. 31679/96, 99. punkts, 2000. gada 25. janvāris), garantēt procesuālo darbību ātru veikšanu attiecībā uz nolaupītā bērna atgriešanos, tostarp pieņemto lēmumu izpildi (spriedums lietā „*Carlson* pret Zviedriju” Nr. 49492/06, 69. punkts, 2008. gada 6. novembris), un nodrošināt kompensācijas mehānismu lūguma iesniedzējam tēvam vai mātei, ja nav izdevies ievērot Hāgas konvencijas 11. pantā noteikto sešu nedēļu termiņu (turpat, 55. punkts).

74. Tā uzskatīja, ka šie principi piemērojami veidā, kas pēc iespējas līdzsvarotu abu vecāku un bērna tiesības. Tajā pašā laikā tā uzsvēra grūtības, ko rada valsts iestāžu uzdevums, saskaroties ar bērna starptautisko nolaupīšanu, kurā ne vienmēr izdodas aizsargāt visu pušu un jo īpaši bērna intereses, jo katra puse tās nosaka citādi un pat pretrunīgi. Tā arī norādīja, ka skaidri jānošķir tiesvedība atdošanas lietā un tiesvedība aizbildnības lietā.

75. Valdība uzskatīja, ka valsts iestādēm ir ieskata brīvība, piemērojot šos principus katras lietas apstākļos. Tiesas uzdevums nav visos sīkumos analizēt valstī veikto tiesvedību, bet gan pārbaudīt, vai lēmuma pieņemšanas process kopumā ir nodrošinājis nepieciešamo aizsardzību attiecīgo personu interesēm (spriedums lietā „*Diamante* un *Pelliccioni* pret Sanmarīno” Nr. 32250/08, 187. punkts, 2011. gada 27. septembris), jo Tiesa nav ceturtais instances institūcija. Tāpēc citādi varētu būt tikai tad, ja ievērotajiem trūkumiem būtu bijusi izšķiroša nozīme lietas iznākumā (spriedums lietā „*Broka* pret Latviju”, Nr. 70926/01, 25.–26. punkts, 2007. gada 28. jūnijs).

76. Konkrētajā lietā valdības viedoklis bija tāds, ka iestādes iepriekšminētos principus bija ievērojušas un veikušas „padziļinātu visu ģimenes apstākļu un dažādu faktoru izvērtēšanu” (spriedums lietā „*Neulinger* un *Shuruk*”, minēta iepriekš, 139. punkts), bet ģimenes vispārējās situācijas izpēte veicama atšķirīgi atkarībā no lietas, pamatojoties uz sākotnējo bažu vai vismaz pamatotu šaubu esamību vai neesamību lietā. Turklāt papildus tam, ka bērna interesēs procesuālās darbības bija jāveic ātri, riskam, ko paredz 13. panta b) punkts, bija jābūt „nopietnam”.

77. Valdība paziņoja – Austrālijas iestāžu lūgumā Latvijas iestādēm, kas iesniegts 2008. gada 15. septembrī, bija apliecināts, ka T. ir kopēja vecāku atbildība par bērnu un pretēji tam, ko

---

norādīja pieteikuma iesniedzēja, – ar 2008. gada 6. novembra lēmumu šīs tiesības viņam ir nevis piešķirtas, bet gan apstiprināta to esamība laikā, kad viņa meita izbrauca no Austrālijas. Gan Austrālijas, gan Latvijas tiesas bija konstatējušas: T. tiešām īsteno savus vecāku pienākumus, ir pietiekams pamats uzskatīt, ka T. ir bērna bioloģiskais tēvs, un savukārt pieteikuma iesniedzēja ir maldinājusi iestādes, lai gūtu priekšrocības.

78. Tā norādīja, ka psihologa atzinums sagatavots privātā kārtā pēc pieteikuma iesniedzējas lūguma un bāriņtiesa nav tiesu iestāde. Kaut arī tiesas bija noraidījušas psihologa atzinumu un bāriņtiesas apsvērumus, tās bija pārbaudījušas ģimenes situāciju, ņemot vērā tām pieejamos pierādījumus, kas ir neatņemama šo tiesu jurisdikcijas daļa, un Tiesas praksē nav nekā tāda, kas liktu šīs pilnvaras apšaubīt. Latvijas tiesas bija konstatējušas, ka pieteikuma iesniedzējas došanos prom no Austrālijas kopā ar meitu noteica tikai viņas nesaprašanās ar T. un bērnam saistībā ar atgriešanos nekāds acīmredzams kaitējums nedraud; no tā izriet tas, ka Latvijas iestādes Hāgas konvenciju nebija piemērojušas automātiski vai mehāniski, ignorējot Konvencijas 8. pantā noteiktos principus.

79. Valdība uzsvēra, ka „visu iesaistīto personu izpratne un sadarbība vienmēr ir svarīga” lietas konkrēto apstākļu izvērtēšanā (spriedumi lietās „*Maumousseau* un *Washington* pret Franciju”, minēta iepriekš iepriekš, 83. punkts, „*Neulinger* un *Shuruk*”, minēta iepriekš iepriekš, 140. punkts). Taču tā puda uzskatu, ka pieteikuma iesniedzēja bija izrādījusi nevēlēšanos sadarboties ar Austrālijas un Latvijas iestādēm, ignorējot aicinājumu piedalīties lietas izskatīšanā Austrālijas tiesā, liedzot bāriņtiesas pārstāvjiem izvērtēt viņas un meitas dzīves apstākļus Latvijā, neļaujot T. kontaktēties ar viņa meitu un ļoti agresīvi izturēties pret T. lietas izskatīšanas laikā.

80. Pēc valdības uzskatiem, tiesas, neizskatot jautājumu par bērna integrēšanos jaunajā vidē, ir rīkojušās pareizi, ņemot vērā to, ka meitene bija pavadījusi Latvijā tikai dažus mēnešus.

81. Tā norādīja, ka tiesu rīkojumi attiekušies nevis uz bērna atdošanu tēvam, bet gan atgriešanos Austrālijā, skaidri nošķirot jautājumu par bērna atgriešanos no jautājuma par meitenes aizbildnību; šo pieeju ir apstiprinājusi Tiesa (spriedumi lietās „*M. R.* un *L. R.* pret Igauniju” (*dec.*), Nr. 13420/12, 47.–48. punkts, 2012. gada 15. maijs, un „*Tarkhova* pret Ukrainu” (*dec.*), Nr. 8984/11, 2011. gada 6. septembris). Jebkurā gadījumā T. finansiālais stāvoklis nebija tāds, kas liegtu viņam rūpēties par meitu.

82. Valdība uzsvēra nepieciešamību nošķirt jautājumu par pieteikuma iesniedzējas saikni ar bērnu un risku, ka šī saikne atgriešanās gadījumā vājināsies, no jautājuma par bērna pamatinteresu apdraudējumu Hāgas konvencijas 13. panta b) punkta nozīmē. Tā kā pieteikuma iesniedzēja bija Austrālijas pilsoņe, viņa, atgriežoties Austrālijā, nesaskartos ar nepārvarāmām grūtībām, jo pretēji pieteikuma iesniedzējiem lietā „*Neulinger* un *Shuruk*”, kas minēta iepriekš, viņa baudīja visas pamattiesības. Šajā gadījumā gan bērnam, gan mātei bija Austrālijas pilsonība; turklāt mātei bija pieejams darba tirgus, jo pēc atgriešanās viņa bija atradusi darbu, un viņai bija pieejami sociālie pabalsti. Nebija ziņu par vardarbību ģimenē vai pilnvaru pārsniegšanu no T. puses, turpretim pieteikuma iesniedzēja bija izrādījusi nevēlēšanos sadarboties un agresīvu attieksmi. Visbeidzot, valdība vērsa Tiesas uzmanību uz to, ka nevar atbildēt par Austrālijas iestāžu pieņemtajiem lēmumiem (tā atsaucās uz iepriekš minēto lēmumu lietā „*M.R.* un *L.*”).

c) Trešo personu iesaistīšanās

i) Somijas valdība

---

83. Valdība norādīja, ka Hāgas konvencijas pamatā ir bērna intereses un ka šīs konvencijas mērķis ir aizsargāt bērnu no kaitīgās ietekmes, ko rada nolaupīšana, vienlaikus paredzot vairākus pamatojumus atteikumam gādāt par bērna atdošanu. Tā uzsvēra, ka Briseles II *bis* regulas 11. pants, kas piemērojams Eiropas Savienībā, vēl vairāk sašaurina izņēmuma gadījumus, kuros bērnam ļauts neatgriezties, un atspoguļo ES dalībvalstu viedokli par to, ka Hāgas konvencijas efektīva darbība atbilst bērnu un ģimeņu interesēm. Tā atsauca arī uz Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par bērnu tiesībām.

84. Attiecībā uz konkrēto gadījumu tā īpaši uzsvēra to, ka pienākums, kas noteikts valsts tiesām, kuras lemj par bērna atdošanu, proti, pienākums veikt „padziļinātu visu ģimenes apstākļu izvērtēšanu”, kā to savā spriedumā prasījusi Palāta, ir pretrunā Hāgas konvencijai, kurā noteikts, ka jautājumi par bērna aizbildnību vai pastāvīgo dzīvesvietu ir piekritīgi tām tiesām, kas atrodas bērna pastāvīgajā dzīvesvietā.

85. Turklāt tā pauda uzskatu, ka valsts tiesas vislabāk var izvērtēt bērna intereses – Tiesas uzdevums nav tās aizstāt, bet gan tikai pārliecināties par to, vai ir izpildītas 8. panta prasības. Prasība par šādu padziļinātu izvērtējumu galarezultātā izlīdzinātu atšķirību starp procedūru, kas nodrošina bērna atdošanu, un tiesvedību aizbildnības noteikšanai, šādi mazinot Hāgas konvencijas nozīmi. Tā uzsvēra, ka minētajā tekstā ir paredzēti izņēmuma gadījumi attiecībā uz bērna atdošanu 12., 13. un 20. pantā.

86. Attiecībā uz psihologa atzinumu, kam saskaņā ar Palātas spriedumu valsts tiesas nebija veltījušas pietiekamu vērību, valdība norādīja, ka atzinumu iesniegusi māte, lai pierādītu, ka pastāv „nopietns risks” saistībā ar bērna atgriešanos Hāgas konvencijas 13. panta nozīmē. Uzskatot, ka šie apgalvojumi ir nepamatoti, apelācijas instances tiesa tos saskaņā ar Hāgas konvencijas 13. pantu noraidīja, izmantojot Hāgas konvencijas pieļauto un tās mērķiem atbilstošu ieskata brīvību. Ņemot vērā šos argumentus un atsaucoties arī uz tiesnešu Maijera un Lopesa Gerras kopīgi pausto atšķirīgo viedokli, kas pievienots Palātas spriedumam, Somijas valdība pauda viedokli, ka šajā gadījumā Konvencijas 8. pants nav pārkāpts.

ii) Čehijas Republikas valdība

87. Pēc valdības uzskatiem, Lielās palātas lēmums būs nozīmīgs ne vien atbildētājam valstij un konvenciju sistēmai, bet arī Hāgas konvencijas darbībai un valstīm, kas atrodas ārpus Eiropas kontinenta. Tā pauda viedokli, ka Hāgas konvencija nodrošina ar atbilstošu procedūru, ņemot vērā nopietnās sekas, kādas nolaupīšana radījusi gan attiecībā uz bērnu, gan tēvu vai māti, kas sūdzas par nolaupīšanu. Lai nepieļautu kaitīgās sekas, ko rada nolaupīšana, procesuālajām darbībām jānotiek ātri un atdošanai jābūt tūlītējai, jo Hāgas konvencijas pamatā ir pieņēmums, ka tā *status quo* atjaunošana, kāds bija pirms nelikumīgās aizvešanas, ir labākais sākumpunkts, lai garantētu attiecīgo tiesību aizsardzību. Līdzīgi tā atsauca arī uz Briseles II *bis* regulu, kas piemērojama Eiropas Savienībā.

88. Valdība turklāt norādīja to, ka Hāgas konvencijā jautājums par aizbildnību ir nepārprotami atstāts bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesu ziņā un minētajā konvencijā ir paredzēts arī atteikums izdot bērna atdošanas rīkojumu, ja saistībā ar tā izpildi pastāvētu nopietns risks, ka bērnam var tikt nodarīts kaitējums. Pēc valdības uzskatiem, šajā jomā iedibinātā Tiesas prakse, kuras galvenos jautājumus tā izklāstīja, mazina subsidiaritātes principa nozīmi un ir pretrunā Hāgas konvencijas mērķim. „Padziļināta visu ģimenes apstākļu izvērtēšana” nav nekas cits kā aizbildnības jautājuma izskatīšana, tādējādi procesu paildzinot, kaut arī laiks, kas pagājis, varētu būt ļoti svarīgs gadījumos, kuros procesā tiek uzklauts bērns. Turklāt būtu tikai godīgi, ja bērna nolaupītājam, kam īsā laika posmā jāpierāda, ka pastāv nopietna

---

apdraudējuma risks, ja bērns atgrieztos, būtu liegtas jebkādas procesuālās priekšrocības, nevis nodrošināta piekļuve tiesām valstī pēc viņa vai viņas izvēles strīda būtības noteikšanai aizbildnības lietā.

89. Čehijas Republikas valdība īpaši norādīja uz pretrunu starp Hāgas konvencijā noteikto prasību par ātru rīcību un lielo pierādījumu apjomu, kas norādīts Tiesas nesenajā praksē. Bērna interešu izvērtēšana norit ļoti atšķirīgi atkarībā no tā, vai to saistībā ar tiesvedību par bērna atdošanu veic tiesā, kas atrodas valstī, uz kuru bērns ir aizvests, vai saistībā ar aizbildnības jautājuma risināšanu citā tiesā, kas atrodas bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī. Tā kā tām valstīm, kuras ir gan Konvencijas, gan Hāgas konvencijas Līgumslēdzējas valstis, ir jāizpilda pienākumi, kas noteikti abos šajos dokumentos, tos nākas pastāvīgi interpretēt un piemērot tā, lai tie darbotos saskaņoti, ņemot vērā arī to, ka Briseles II *bis* regula ir vēl stingrāka par Hāgas konvenciju. Hāgas Starptautisko privāttiesību konferences (*INCADAT*) Pastāvīgā biroja izveidotā datubāze liecina, ka valsts tiesas vairumā gadījumu stingri piemēro Hāgas konvenciju, lai nodrošinātu atbilstību tās nolūkam. Čehijas Republikas valdība, aizstāvot atgriešanos pie subsidiaritātes principa, aicināja Lielo palātu atcelt Palātas spriedumu un noteikt robežas, kurās tiesai, kas lemj par bērna atdošanu, jāizvērtē ģimenes apstākļi.

iii) Starptautiskais „Reunite” centrs bērnu nolaupīšanas lietās

90. Organizācija „*Reunite*” norādīja, ka Hāgas konvencija bija paredzēta, lai bērnus, kas ir nelikumīgi nolaupīti un aizvesti pāri valsts robežām, aizsargātu, pamatojoties uz pieņēmumu, ka bērna interesēs ar dažiem izņēmumiem ir tā tūlītēja atdošana. „*Reunite*” puda viennozīmīgu atbalstu Tiesas sniegtajam Hāgas konvencijas mērķu un uzdevumu apkopojumam un tās spriedumam lietā „*Maumousseau un Washington*” (minēta iepriekš, 69. punkts). Tā īpaši uzsvēra to, ka Hāgas konvencija ir ļoti veiksmīga konvencija cīņā pret bērnu starptautisko nolaupīšanu; šīs konvencijas mērķis ir aizsargāt nevis pieaugušos, bet gan bērnus. Tajā ir noteikts ierobežots skaits izņēmuma gadījumu, kuros tūlītēja atdošana netiek prasīta, un bērna ilgtermiņa labklājības jautājumu risināšana atstāta to tiesu ziņā, kas atrodas bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī. Tām tad arī ir pienākums veikt padziļinātu situācijas izvērtēšanu bērna interesēs atšķirībā no tiesām, kuras atrodas valstī, uz ko bērns nelikumīgi aizvests, un kurām, izskatot pieteikumu par bērna atgriešanos, jāpieņem lēmums pēc tam, kad veikta izvērtēšana atbilstoši Hāgas konvencijā noteiktajai sistēmai.

91. Norādot, ka Tiesa savā praksē ir noteikusi vairākus faktorus, kuriem ir būtiska nozīme Hāgas konvencijas pareizas darbības nodrošināšanā, „*Reunite*” norādīja – pēdējā laikā tendences liecina par to, ka tiesām tiek prasīts veikt plašāku izvērtēšanu, lai noteiktu izņēmumus, kuros bērnu var neatdot. Tāpēc tā aicināja Lielo palātu noskaidrot jautājumu par prasību veikt visu ģimenes apstākļu padziļinātu izvērtēšanu Hāgas konvencijas kontekstā un skaidri paziņot, ka šis jautājums attiecas tikai uz atgriešanās atbilstību Konvencijai un neapšaubu to, ka lēmuma pieņemšana pēc būtības ir tikai un vienīgi bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts jurisdikcijā.

d) Tiesas vērtējums

i) Vispārējie principi

92. Pēc Tiesas uzskatiem, vispirms būtu lietderīgi atgādināt dažus principus, kuri tai būtu jāuzskata par pamatu šīs lietas izskatīšanā un kuriem tā pievērta uzmanību nesen pieņemtajā spriedumā lietā „*Nada pret Šveici*” ([GC], Nr. 10593/08, 167. punkts, 2012. gada 12. septembris, ECT 2012 – ...), formulējot to šādi:

„168. Saskaņā ar iedibināto tiesu praksi Līgumslēdzēja valsts atbilstoši Konvencijas 1. pantam ir atbildīga par tās institūciju jebkādu darbību un bezdarbību neatkarīgi no tā, vai attiecīgā darbība vai bezdarbība ir notikusi saistībā ar valsts tiesību aktiem vai arī tāpēc, ka jāievēro starptautiskie juridiskie pienākumi. Konvencijas 1. pantā attiecīgie noteikumi vai pasākumi netiek nošķirti, un nav tādas Līgumslēdzējas valsts „jurisdikcijas daļas”, uz kuru rūpīgā izpēte, kas veicama saskaņā ar Konvenciju, nebūtu attiecināma (sk. spriedumus lietās „*Bosphorus Hava Yolları Turizm* pret *Ticaret Anonim Şirketi*”, minēta iepriekš, 153. punktu, un „Turcijas Apvienotā komunistiskā partija un citi pret Turciju”, 1998. gada 30. janvāris, 29. punktu, *Reports* 1998-I). Tādējādi līgumsaistības, ko valsts uzņēmusies pēc tam, kad Konvencija attiecīgajā valstī stājusies spēkā, var izraisīt tās atbildību saistībā ar Konvenciju (sk. spriedumus lietās „*Al Saadoon* un *Mufdhi* pret Apvienoto Karalisti”, Nr. 61498/08, 128. punktu, ECT 2010, un „*Bosphorus Hava Yolları Turizm* pret *Ticaret Anonim Şirketi*”, minēta iepriekš, 154. punktu, un tajos minētās lietas).

169. Turklāt Tiesa atgādina, ka Konvenciju nevar interpretēt vakuumā, bet tā interpretējama saskaņā ar starptautisko tiesību vispārējiem principiem. Kā norādīts 1969. gada Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 31. panta 3. punkta c) apakšpunktā, jāņem vērā „jebkuras starptautisko tiesību normas, kas piemērojamas attiecībās starp dalībniekiem” un jo īpaši noteikumi par cilvēktiesību starptautisko aizsardzību (sk., piemēram, spriedumus lietās „*Neulinger* un *Shuruk* pret Šveici” [GC], Nr. 41615/07, 131. punktu, ECT 2010; „*Al Adsani* pret Apvienoto Karalisti” [GC], Nr. 35763/97, 55. punktu, ECT 2001-XI, un „*Golder* pret Apvienoto Karalisti”, 1975. gada 21. februāris, 29. punktu, A sērija, Nr. 18).

170. Pieņem, ka, uzņemoties jaunus starptautiskos pienākumus, valstis neatkāpjas no iepriekšējiem pienākumiem. Gadījumos, kad vienlaicīgi ir piemērojami vairāki dokumenti, kas, pēc visa spriežot, ir pretrunīgi, starptautiskajā tiesu praksē un zinātniskajā teorijā tos mēģina tulkot tā, lai to radītā ietekme būtu saskaņota un netiktu pielauts pretnostatījums. Tāpēc divas atšķirīgas saistības pēc iespējas jāaskaņo tā, lai to radītā ietekme pilnīgi atbilstu esošajiem tiesību aktiem (sk. šajā saistībā spriedumus lietās „*Al Saadoon* un *Mufdhi*”, minēta iepriekš, 126. punktu; „*Al Adsani*”, minēta iepriekš, 55. punktu, un lēmumu „*Banković*” lietā, minēta iepriekš, 55.–57. punktu; sk. arī atsauces, kas minētas Starptautisko tiesību komisijas izpētes grupas ziņojumā „Fragmentation of international law: difficulties arising from the diversification and expansion of international law”...[Starptautisko tiesību sadrumstalotība – grūtības, ko rada starptautisko tiesību dažādošanās un plašināšanās]).”

93. Konkrētāk jautājumā par saistību starp Konvenciju un 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvenciju par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem Tiesa atkārtoti, ka bērnu starptautiskās nolaupīšanas jomā pienākumi, kas 8. pantā noteikti dalībvalstīm, jāinterpretē, ievērojot Hāgas konvencijas (sk. spriedumus lietās „*Ignaccolo-Zenide*”, minēta iepriekš, 95. punktu; „*Iglesias Gil* un *A.U.I.* pret Spāniju”, Nr. 56673/00, 51. punktu, ECT 2003-V, un „*Maumousseau* un *Washington*”, minēta iepriekš, 60. punktu) un 1989. gada 20. novembra Konvencijas par bērnu tiesībām (sk. „*Maire*”, minēta iepriekš, 72. punktu; „*Maumousseau* un *Washington*”, minēta iepriekš, un „*Neulinger* un *Shuruk*”, minēta iepriekš, 132. punktu) prasības un attiecīgās Līgumslēdzēju valstu attiecībām piemērojamās starptautisko tiesību normas un principus (sk. spriedumu lietā „*Demir* un *Baykara* pret Turciju” [GC], Nr. 34503/97, 67. punktu, ECT 2008-...).

94. Šī pieeja paredz starptautisko dokumentu kompleksu un saskaņotu piemērošanu, jo īpaši konkrētajā gadījumā attiecībā uz Konvenciju un Hāgas konvenciju, ņemot vērā tās nolūku un ietekmi uz bērnu un vecāku tiesību aizsardzību. Šādas starptautisko normu ievērošanas dēļ dažādie līgumi nedrīkstētu nonākt pretrunā vai tikt pretnostatīti ar nosacījumu, ka Tiesa spēj pilnībā veikt savu uzdevumu, proti, „nodrošināt to, ka Konvencijas Augstās līgumslēdzējas puses ievēro savas saistības” (sk. citu autoritatīvu avotu vidū „*Loizidou* pret Turciju” (iebildumi pret tiesvedības turpināšanu), 1995. gada 23. marts, 93. punkts, A sērija, Nr. 310), interpretējot un piemērojot Konvencijas normas tā, lai tās garantijas būtu praktiskas un rezultatīvas (sk. jo īpaši spriedumus lietās „*Artico* pret Itāliju”, 1980. gada 13. maijs, 33. punktu, A sērija Nr. 37, un „*Nada*”, minēta iepriekš, 182. punktu).

---

95. Izšķirošais jautājums ir tas, vai robežās, ko pieļauj valstīm piešķirtā ieskata brīvība šādās lietās, ir panākts godīgais līdzsvars, kas jāievēro starp konkurējošajām bērna, abu vecāku un sabiedrības kārtības interesēm (sk. spriedumu lietā „*Maumousseau* un *Washington*”, minēta iepriekš, 62. punktu), tomēr ņemot vērā arī to, ka primārais apsvērums ir bērna intereses un [nolaupīšanas] novēršana un tūlītēja atdošana atbilst īpaši izpratnei par „bērna interesēm” (sk. 35. punktu šajā dokumentā).

96. Tiesa atkārtoti, ka ir plaša vienprātība – tostarp starptautiskajās tiesībās – par labu idejai, ka visos lēmumos, kas attiecas uz bērniem, noteicošais ir viņu intereses (sk. šā sprieduma 37.–39. punktu).

97. Tas pats princips ir raksturīgs Hāgas konvencijai, kurā šīs intereses ir saistītas ar *status quo* atjaunošanu, pieņemot lēmumu, ar kuru nelikumīgas nolaupīšanas gadījumā tiek izdots rīkojums par bērna tūlītēju atgriešanos pastāvīgās dzīvesvietas valstī, vienlaikus gan ņemot vērā to, ka dažreiz tam, ka bērns neatgriežas, var būt objektīvi iemesli, kas atbilst bērna interesēm, tādējādi skaidrojot izņēmumus, jo īpaši tad, kad pastāv nopietns risks, ka bērna atgriešanās ir saistīta ar fizisku vai psiholoģisku kaitējumu, kas tam tiks nodarīts, vai citādi radīs neciešamu situāciju (13. panta 1. punkta b) apakšpunkts). Tiesa norāda arī to, ka Eiropas Savienība atbalsta tos pašus principus sistēmā, kurā ir tikai ES dalībvalstis un kuras pamatā ir savstarpēja uzticēšanās. Preambulā Briseles II *bis* regulai, kuras noteikumi attiecībā uz bērna nolaupīšanas gadījumiem papildina Hāgas konvencijā noteiktās normas, arī ir atsauce uz bērna interesēm (sk. šī sprieduma 42. punktu), turklāt Pamattiesību hartas 24. panta 2. punktā ir uzsvērts, ka visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, pirmkārt jāņem vērā bērna intereses (sk. 41. punktu šajā spriedumā).

98. Tātad ne vien no Konvencijas 8. panta, bet arī no pašas Hāgas konvencijas – ņemot vērā tajā skaidri noteiktos izņēmumus saistībā ar principu, ka bērnam nekavējoties jāatgriežas valstī, kur ir viņa pastāvīgā dzīvesvieta, – tieši izriet tas, ka rīkojumu par šādu atgriešanos nedrīkst izdot automātiski vai mehāniski (sk. spriedumus lietās „*Maumousseau* un *Washington*”, minēta iepriekš, 72. punktu, un „*Neulinger* un *Shuruk*”, minēta iepriekš, 138. punktu).

99. Kā Tiesa atkārtoti savā spriedumā lietā „*Neulinger* un *Shuruk*” (minēta iepriekš, 140. punkts), valstīm šajā saistībā veicamie pienākumi tika noteikti spriedumā lietā „*Maumousseau* un *Washington*” (minēta iepriekš, 83. punkts).

100. Bērna intereses neatbilst tēva vai mātes interesēm, izņemot, ciktāl tām pēc būtības ir vairāki kopīgi vērtēšanas kritēriji, kas saistīti ar bērna personību, izcelsmi un konkrēto situāciju. Tomēr tās nevar aplūkot kā identiskas neatkarīgi no tā, vai tiesa izskata lūgumu par bērna atdošanu saskaņā ar Hāgas konvenciju vai pieņem nolēmumu pēc būtības attiecībā uz pieteikumu par aizbildnību vai vecāku varu, ņemot vērā, ka pēdējie no minētajiem procesiem būtībā nav saistīti ar Hāgas konvencijas mērķi (16., 17., 19. pants; skatīt arī šā dokumenta 35. punktu).

101. Tātad saistībā ar atdošanas pieteikumu, kas iesniegts saskaņā ar Hāgas konvenciju un attiecīgi ir nodalīts no tiesvedības aizbildnības lietā, bērna interešu jēdziens jāvērtē, ņemot vērā Hāgas konvencijā paredzētos izņēmuma gadījumus, kuri attiecas uz pagājušo laiku (12. pants), Konvencijas piemērošanas nosacījumiem (13. panta a) punkts) un „nopietnu risku” (13. panta b) punkts), kā arī atbilstību pieteikuma saņēmējvalsts pamatprincipiem par cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzību. Šis uzdevums pirmajā instancē jāveic pieteikuma saņēmējvalsts iestādēm, kuras *inter alia* var izmantot priekšrocības, ko rada atrašanās tiešā

---

saskarsmē ar ieinteresēto pusi. Valsts tiesas bauda ieskata brīvību savu 8. pantā noteikto uzdevumu izpildē, kas tomēr tiek pārraudzīta Eiropas līmenī, Tiesai saskaņā ar Konvenciju pārbaudot lēmumus, kurus šīs iestādes pieņēmušas, īstenojot savas pilnvaras (sk. *mutatis mutandis* spriedumus lietā „*Hokkanen* pret Somiju”, 1994. gada 23. septembris, 55. punktu, A sērija Nr. 299-A, un arī „*Maumousseau* un *Washington*”, minēta iepriekš, 62. punktu, un „*Neulinger* un *Shuruk*”, minēta iepriekš, 141. punktu).

102. Jo īpaši saistībā ar šo analīzi Tiesa atkārtoti, ka tā nevēlas aizstāt valsts tiesu veikto izvērtējumu ar savu izvērtējumu (sk., piemēram, spriedumus lietās „*Hokkanen* pret Somiju”, minēta iepriekš, un „*K.* un *T.* pret Somiju” [GC], Nr. 25702/94, 154. punktu, ECT 2001-VII). Tomēr tai ir pienākums pārliecināties par to, vai lēmuma pieņemšanas process, kura rezultātā valsts tiesas apstiprināja apstrīdētos pasākumus, bijis godīgs un iesaistītajām pusēm dota iespēja pilnībā izklāstīt savu viedokli un vai ir aizstāvētas bērna intereses (sk. spriedumus lietās „*Eskinazi* un *Chelouche* pret Turciju” (*dec.*), Nr. 14600/05, ECT 2005-XIII (izvilkumi); „*Maumousseau* un *Washington*”, minēta iepriekš, un „*Neulinger* un *Shuruk*”, minēta iepriekš, 139. punktu).

103. Šajā saistībā valdība īpaši uzsvēra to, ka jāizvērtē visi ģimenes apstākļi saskaņā ar katras lietas apstākļiem (sk. šī sprieduma 75. punktu). Savukārt trešās puses, kas iesaistījās lietā, vai nu uzskatīja, ka prasība „veikt visu ģimenes apstākļu padziļinātu izvērtēšanu” (spriedums lietā „*Neulinger and Shuruk*”, minēta iepriekš) bija pretrunā Hāgas konvencijai (sk. šī sprieduma 84. un 88. punktu), vai pieprasīja Tiesai noskaidrot šo jautājumu (sk. šī sprieduma 91. punktu) un noteikt robežas, kurās tiesai, kas lemj par atdošanas pieteikumu, jāizvērtē ģimenes apstākļi (sk. šī sprieduma 89. punktu).

104. Šajā saistībā Tiesa norādīja, ka Lielās palātas spriedums lietā „*Neulinger* un *Shuruk*” (minēta iepriekš, 139. punkts), uz kuru ir atsauce vairākos nākamajos spriedumos (sk. *inter alia* „*Raban* pret Rumāniju”, Nr. 25437/08, 28. punktu, 2010. gada 26. oktobris; „*Šneersone* un *Kampanella*”, minēta iepriekš, 85. punktu, un vēlāk pieņemto lēmumu lietā „*M.R.* un *L.R.*”, minēta iepriekš, 37. punktu), pieļauj tādu interpretāciju un ir tik tiešām tulkots tā, it kā tajā būtu rosināts domāt, ka no valsts tiesām tiek prasīta padziļināta visu ģimenes apstākļu un dažādu faktoru izvērtēšana. Viena no palātām šo formulējumu jau bija izmantojusi lietā „*Maumousseau* un *Washington*” (minēta iepriekš, 74. punkts), kad šādu padziļinātu izvērtēšanu faktiski bija veikušas valsts tiesas.

105. Šajā situācijā Tiesa uzskata šo gadījumu par labu iespēja paskaidrot, ka tās atzinumā „*Neulinger* un *Shuruk*” sprieduma 139. punktā pašā par sevi nav formulēts princips, kas jāievēro valsts tiesām saistībā ar Hāgas konvencijas piemērošanu.

106. Tiesa uzskata, ka saskaņotai Eiropas konvencijas un Hāgas konvencijas interpretāciju (sk. šī sprieduma 94. punktu) var panākt tad, ja tiek ievēroti divi nosacījumi. Pirmkārt, tiesai, kas saņēmusi pieprasījumu, patiešām jāņem vērā faktori, kuri pamato iebildumu pret bērna tūlītēju atdošanu, piemērojot attiecīgās konvencijas 12., 13. un 20. pantu, jo īpaši tad, ja iebildumus ceļ kāda no procesā iesaistītajām pusēm. Attiecīgajai tiesai tad jāpieņem lēmums, kas šajā ziņā ir pietiekami pamatots, lai Tiesa spētu pārliecināties par to, ka šie jautājumi ir rūpīgi izvērtēti. Otrkārt, šie faktori jāizvērtē, ņemot vērā Konvencijas 8. pantu (sk. spriedumu lietā „*Neulinger* un *Shuruk*” (minēta iepriekš, 133. punktu).

107. Attiecīgi Tiesa uzskata, ka šajā sakarībā Konvencijas 8. pants nosaka valsts iestādēm īpašu procesuālu pienākumu – izvērtējot atdošanas pieteikumu, tiesai ne vien jāņem vērā pierādāmi apgalvojumi par „nopietnu risku”, kas saistīts ar bērna atgriešanos, bet spriedumā

---

jānorāda arī konkrētie iemesli, ņemot vērā lietas apstākļus. Gan atteikšanās ņemt vērā iebildumus pret atgriešanos, uz kuriem var attiecināt Hāgas konvencijas 12., 13. un 20. pantu, gan nepietiekama argumentācija spriedumā, ar kuru šādi iebildumi tiek noraidīti, būtu pretrunā Konvencijas 8. panta prasībām un arī Hāgas konvencijas mērķim un nolūkam. Šādus apgalvojumus nepieciešams rūpīgi apsvērt, un tam jābūt redzamam valsts tiesu argumentācijā, kas ir nevis automātiska vai stereotipiska, bet pietiekami precīza, ņemot vērā Hāgas konvencijā izklāstītos izņēmuma gadījumus, kuri interpretējami stingrā nozīmē (sk. spriedumu lietā „*Maumousseau un Washington*”, minēta iepriekš, 73. punktu). Tas arī palīdzēs Tiesai, kuras uzdevums nav aizstāt valsts tiesas, veikt tai uzticēto pārraudzību Eiropas mērogā.

108. Turklāt, tā kā Hāgas konvencijas preambulā ir noteikts, ka bērniem jāatgriežas „viņu pastāvīgās dzīvesvietas valstī”, tiesām jāpārlicinās par to, vai attiecīgajā valstī patiešām ir nodrošināti pietiekami drošības pasākumi un, ja ir ziņas par risku, vai ir īstenoti reāli aizsardzības pasākumi.

ii) Iepriekšminēto principu piemērošana šai lietai

109. Tiesa, kurai savā izvērtējumā jāņem vērā situācija apstrīdētā pasākuma īstenošanas laikā (sk. *mutatis mutandis* spriedumu lietā „*Maslov pret Austriju*” [GC], Nr. 1638/03, 91. punktu, ECT 2008-...), vispirms norāda to, ka atšķirībā no lietas „*Neulinger un Shuruk*” (minēta iepriekš), kuras apstākļi jebkurā gadījumā bija īpaši neparasti, it īpaši ņemot vērā to, ka bija pagājis ļoti ilgs laiks, šajā konkrētajā lietā Latvijas iestādes saņēma pieteikumu saskaņā ar Hāgas konvenciju jau pēc pavisam neilga laika. Bērns savas dzīves pirmos gadus bija pavadījis Austrālijā un ieradies Latvijā trīs gadu un piecu mēnešu vecumā. Atdošanas pieteikums bija iesniegts Centrālajai iestādei, kad bija pagājuši divi mēneši, kopš[meitenīte] bija devusies prom no Austrālijas, un Rajona tiesas un Rīgas apgabaltiesas spriedumi bija pieņemti attiecīgi, kad bija pagājuši četri un seši mēneši kopš brīža, kad pieteikuma iesniedzēja un viņas meita bija ieradusies Latvijā. Visbeidzot T. sastapa E. un kopā ar viņu devās ceļā uz Austrāliju 2009. gada 14. martā. No tā izriet, ka gan atdošanas pieteikuma iesniegšana Latvijas iestādēm, gan arī valstī veiktā tiesvedība par bērna atdošanu notika laika posmā, kas bija īsāks par vienu gadu, kā minēts Hāgas konvencijas 12. pantā, kurā noteikts, ka šādos gadījumos bērns nekavējoties jāatdod.

110. Turklāt Tiesa norāda, ka valsts tiesas gan pirmajā, gan apelācijas instancē bija vienisprātis par to, kādai jābūt reakcijai uz T. iesniegto atdošanas pieteikumu. Rajona tiesa, kas pieņēma nolēmumu pēc uzklaušanās, kurā piedalījās abi vecāki, 2008. gada 19. novembra spriedumā uzskatīja, ka piemērojama Hāgas konvencija un apmierināja T. pieteikumu, izdodot rīkojumu par bērna tūlītēju atgriešanos Austrālijā. Rīgas apgabaltiesa 2009. gada 26. janvārī pēc uzklaušanās, kas notika abu vecāku klātbūtnē, šo spriedumu atbalstīja.

111. Konkrētāk izskatot Latvijas tiesu izvirzītos argumentus, Tiesa norāda, ka pirmajā instancē tiesa pamatoti noraidīja pieteikuma iesniedzējas iebildumus pret bērna atdošanu, pamatojoties uz Hāgas konvencijas 13. pantu, jo īpaši tad, kad bija izvērtējusi pušu iesniegtos pierādījumus, tostarp fotoattēlus un elektroniskās sarakstes starp pieteikuma iesniedzēju un T. radniekiem kopijas, kā arī pieteikuma iesniedzēja iesniegtās liecinieku liecības. Tiesa, no otras puses, atsakoties pieprasīt informāciju no Austrālijas iestādēm par T. agrāko sodāmību un apsūdzībām, kas ir it kā izvirzītas pret viņu, beigu beigās noraidīja apgalvojumu par psiholoģiskā kaitējuma risku bērnam atgriešanās gadījumā, konstatējot, ka pieteikuma iesniedzēja to nav pamatojusi (sk. šā sprieduma 21. punktu).

---

112. Tiesa norāda, ka vēlāk šī situācija citā veidā izvērtās Rīgas apgabaltiesā, kur pārsūdzības procesā pieteikuma iesniedzēja iesniedza atzinumu, kuru pēc viņas lūguma 2008. gada 16. decembrī, t. i., pēc pirmās instances tiesas sprieduma, bija sagatavojis psihologs. Šajā dokumentā bija norādīts – kaut arī meitene ir pārāk maza, lai izteiktos par priekšrokas došanu kādai no dzīvesvietām, nav pieļaujams viņu nekavējoties šķirt no mātes, jo tas varētu radīt psiholoģisku traumu (sk. šā sprieduma 22. punktu).

113. Tomēr, kaut arī Rajona tiesa, kas izvērtēja lūgumu atlikt atdošanas rīkojuma izpildi, šo atzinumu ņēma vērā un deva rīkojumu par atdošanas rīkojuma izpildes atlikšanu, līdz būs zināms apelācijas procesa iznākums (sk. šā sprieduma 24. punktu), apgabaltiesa atteicās to ņemt vērā.

114. Tiesa norāda – apelācijas instances tiesa uzskatīja, ka konstatējumi psihologa atzinumā attiecās uz aizbildnības jautājuma būtību un tāpēc tos nevar uzskatīt par pierādījumu, pieņemot nolēmumu bērna atdošanas jautājumā, kuru tā izskata. Ar šo rīcību un saskaņā ar šo spriešanas loģiku Rīgas apgabaltiesa atteicās izvērtēt psihologa atzinumā iekļautos secinājumus saistībā ar Hāgas konvencijas 13. panta b) punktu, kaut arī tas bija tieši saistīts ar bērna interesēm, jo tajā bija vērsta uzmanība uz psiholoģisko traumu, ko radītu meitenes tūlītēja nošķiršana no mātes (pretējs viedoklis sk. lietā „*Maumousseau un Washington*”, minēta iepriekš, 63. punktu).

115. Konvencijas 8. pants Latvijas iestādēm uzliek procesuālu pienākumu, saskaņā ar kuru tiesām rūpīgi jāizvērtē pierādāmi apgalvojumi par „nopietnu risku”, kas saistīts ar bērna atgriešanos, un attiecīgie atzinumi jāizklāsta pamatotā tiesas lēmumā (sk. šā sprieduma 107. punktu).

116. Saskaņā ar Hāgas konvencijas 13. panta b) punktu tiesām, kas izvērtē atdošanas pieprasījumu, tas nav jāapmierina, „ja persona, institūcija vai kāda cita iestāde, kas iebilst pret bērna atdošanu, pierāda, ka .. pastāv nopietns risks”. Pietiekami pierādījumi šim nolūkam ir jāiesniedz vispirms jau tam no vecākiem, kas iebilst pret atdošanu. Šajā konkrētajā gadījumā tieši pieteikuma iesniedzējai pienācās sniegt pietiekamus pierādījumus savu apgalvojumu pamatošanai, kuriem turklāt bija jāattiecas uz tāda riska esamību, kas 13. panta b) punktā tiek raksturots kā „nopietns”. Turklāt Tiesa norāda – lai gan pēdējā no minētajām normām nenosaka ierobežojumus attiecībā uz to, ko precīzi nozīmē jēdziens „nopietns risks”, kuru var saprast ne vien kā „fizisku vai psiholoģisku kaitējumu”, bet arī „neciešamu situāciju”, to tomēr, ņemot vērā Konvencijas 8. pantu, nevar interpretēt kā tādu, kas ietver visas neērtības, kuras jebkurā gadījumā saistītas ar atgriešanos, – izņēmums, kas noteikts 13. panta b) punktā, attiecas tikai uz tādām situācijām, kas pārsniedz robežas tam, ko bērns, saprātīgi spriežot, var paciest. Pieteikuma iesniedzēja izpildīja savu pienākumu, iesniedzot psihologa atzinumu, kurā bija secinājums – ja bērnu nekavējoties šķirs no mātes, pastāv risks, ka tas cietīs traumu. Turklāt viņa bija arī norādījusi, ka T. ir sodīts par noziedzīgiem nodarījumiem, un minējusi gadījumus, kuros viņš pret to slikti izturējies. Tieši tāpēc Latvijas iestādēm bija pienākums veikt pārbaudes pēc būtības, kas tām dotu iespēju vai nu apstiprināt, vai noraidīt „nopietna riska” esamību (sk. spriedumu lietā „*B. pret Beļģiju*”, Nr. 4320/11, 70.–72. punktu, 2012. gada 10. jūlijs).

117. Tāpēc Tiesa uzskata, ka atteikšanās ņemt vērā šādu apgalvojumu, ko pieteikuma iesniedzēja bija pamatojusi tajā ziņā, ka to bija apstiprinājis speciālista izsniegts atzinums, no kura izrietošie secinājumi varēja atklāt to, ka ir iespējams nopietns risks Hāgas konvencijas 13. panta b) punkta nozīmē, ir bijusi pretrunā Konvencijas 8. panta prasībām. Tas, ka

---

psihologa atzinums nenorādīja uz neizlīdzināmām pretrunām, nebija pietiekams iemesls tam, lai tiesai nebūtu pienākuma to rūpīgi izvērtēt, jo īpaši tāpēc, ka apgabaltiesai dotās pilnvaras būtu ļāvušas noprotināt puses saistībā ar šo dokumentu vai pat izdot rīkojumu par vēl viena ekspertīzes atzinuma sagatavošanu pēc savas iniciatīvas, kā to paredz Latvijas likumi (sk. šā sprieduma 45. punktu). Vajadzēja arī izskatīt jautājumu par to, vai māte var doties līdzī meitai uz Austrāliju un būt ar viņu saskarsmē. Tiesa turklāt uzsver, ka jebkurā gadījumā, tā kā Konvencija ir Latvijas tiesību aktu daļa un ir tieši piemērojama un tās 8. panta aizsargātās tiesības atspoguļo „pieteikuma saņēmējvalsts pamatprincipus par cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzību” Hāgas konvencijas 20. panta nozīmē, tad apgabaltiesa nevarēja atteikties no šādas izskatīšanas konkrētās lietas apstākļos.

118. Attiecībā uz nepieciešamību ievērot īsos termiņus, kuri noteikti Hāgas konvencijā un uz kuriem savos apsvērumos atsaucas Rīgas apgabaltiesa (sk. šī sprieduma 25. punktu), Tiesa atkārti – kaut arī minētās konvencijas 11. pantā tiešām ir noteikts, ka tiesu iestādēm ir jārīkojas ātri, tas neatbrīvo šīs iestādes no pienākuma rūpīgi izvērtēt jebkuras puses apgalvojumus, pamatojoties uz kādu no izņēmuma gadījumiem, kas ir tieši norādīti, proti, šajā gadījumā 13. panta b) punktā.

119. Ņemot vērā iepriekš norādīto, Tiesa uzskata, ka pieteikuma iesniedzēja ir cietusi saistībā ar nesamērīgu iejaukšanos viņas tiesībās uz ģimenes dzīvi, jo lēmuma pieņemšanas procesā, kas noritēja saskaņā ar valsts tiesību aktiem, nav izpildītas Konvencijas 8. panta procesuālās prasības, proti, Rīgas apgabaltiesa rūpīgi neizvērtēja pieteikuma iesniedzējas apgalvojumus saistībā ar Hāgas konvencijas 13. panta b) punktu.

120. Tātad Konvencijas 8. pants ir pārkāpts.

II KONVENCIJAS 41. PANTA PIEMĒROŠANA

121. Konvencijas 41. pantā ir noteikts:

„Ja Tiesa konstatē, ka ir noticis Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums, un ja attiecīgās Augstās līgumslēdzējas puses iekšējie tiesību akti paredz tikai daļēju šā pārkāpuma seku atlīdzināšanu, Tiesa, ja nepieciešams, cietušajai pusei piešķir taisnīgu kompensāciju.”

A. Kaitējums

122. Tā kā pieteikuma iesniedzēja nav izvirzījusi prasību par mantisko kaitējumu un morālo kaitējumu, Tiesa uzskata, ka kompensācija, kas atbilst šai pozīcijai, nav piešķirama.

B. Tiesāšanās izdevumi

123. Pieteikuma iesniedzēja pieprasīja 1 996,91 Latvijas latus (2 858,84 eiro), lai segtu izmaksas un izdevumus, kas tai radās saistībā ar lietas izskatīšanu Lielajā palātā, un šīs prasības pamatošanai iesniedza vairākus dokumentus.

124. Valdība uzskatīja, ka pieteikuma iesniedzējas prasība nav nedz pamatota, nedz saprātīga, izņemot summu EUR 485,19, kas attiecas uz izmaksām, kuras radās saistībā ar pieteikuma iesniedzējas pārstāvja braucienu, lai piedalītos Tiesas sēdē.

125. Tiesa atkārti, ka kompensāciju piešķiršanu attiecībā uz izmaksām un izdevumiem var veikt tikai atkarībā no tā, vai šīs izmaksas un izdevumi ir faktiski radušies un bijuši nepieciešami un vai to apmērs ir pamatots. Šajā gadījumā Tiesa, ņemot vērā tās rīcībā esošo

---

informāciju un tiesu praksi, uzskata par pamatotu piešķirt pieteikuma iesniedzējai summu EUR 2 000 par izmaksām un izdevumiem tiesvedībā Tiesā.

C. Standarta procentu likme

126. Tiesa uzskata, ka standarta procentu likmes pamatā jābūt Eiropas Centrālās bankas rezerves kreditēšanas likmei, kam pieskaitāmi trīs procentpunkti.

ŠO IEMESLU DĒĻ, TIESA

1. *nolemj* ar deviņām balsīm pret astoņām, ka Konvencijas 8. pants ir pārkāpts;

2. *nolemj* ar desmit balsīm pret septiņām,

a) ka atbildētājam valstij triju mēnešu laikā ir jāizmaksā pieteikuma iesniedzējai EUR 2 000 (divi tūkstoši eiro) par izmaksām un izdevumiem, kam pieskaitīti visi nodokļi, kuri varētu būt jāmaksā pieteikuma iesniedzējai, un kas konvertējami Latvijas latos pēc maksājuma dienā spēkā esošā kursa;

b) ka no dienas, kad pagājuši iepriekš minētie trīs mēneši, līdz maksājuma veikšanas dienai par šīm summām jāveic procentu maksājumi pēc vienkāršas likmes, kura vienāda ar Eiropas Centrālās bankas rezerves kreditēšanas likmi kavējuma periodā un kurai pieskaitīti trīs procentpunkti;

3. *noraida* vienprātīgi pārējo pieteikuma iesniedzējas prasības daļu par taisnīgu kompensāciju.

Sagatavots franču un angļu valodā un pasludināts atklātā sēdē Strasbūrā, Cilvēktiesību ēkā, 2013. gada 26. novembrī.

Maikls O'Boils [*Michael O'Boyle*],
sekretāra palīgs

Dīns Špīlmanis [*Dean Spielmann*],
priekšsēdētājs

Saskaņā ar Konvencijas 45. panta 2. punktu un Tiesas reglamenta 74. panta 2. punktu šim spriedumam ir pievienoti šādi atsevišķie viedokļi:

- tiesneša Pinto de Albuquerkes viedoklis, kurā pausta piekrišana;

- tiesnešu Bracas, Vajičas, Hadžijeva, Šikutas, Hirveles, Nikolau, Raimondi un Nusbergeres kopīgi paustais atšķirīgais viedoklis.

sekretāra palīgs
M.O'B.

TIESNEŠA PINTO DE ALBUKERKES VIEDOKLIS, KURĀ PAUSTA PIEKRIŠANA

Bērnu starptautiskā nolaupīšana atkal ir nonākusi Lielās palātas darba kārtībā. Trīs gadus pēc tam, kad tā noteikusi pati savu standartu spriedumā lietā „*Neulinger un Shuruk*”¹, Lielo palātu aicina šo spriedumu pārskatīt saistībā ar to pašu starptautisko ģimenes tiesību un starptautisko cilvēktiesību avotu. Citiem vārdiem sakot, galvenais jautājums, kas jārisina Lielajai palātai, ir pašas šīs palātas nesen iedibinātās tiesu prakses teorētiskās un praktiskās ilgtspējas izvērtēšana.

Es piekrītu atzinumam par 8. panta pārkāpumu, bet nepiekrītu apšaubāmajiem principiem, kurus vairākums izklāstījis 105.–108. punktā, un nepilnīgajam šīs lietas faktu izvērtējumam. Mana viedokļa izklāstā ir trīs daļas. Pirmā daļa attiecas uz izvērtējumu, kas saistībā ar Eiropas Cilvēktiesību konvenciju būtu vajadzīgs attiecībā uz atdošanas rīkojumiem bērnu starptautiskas nolaupīšanas lietās un izdaudzināto nepieciešamību pārskatīt standartu, kas izveidots ar spriedumu „*Neulinger un Shuruk*” lietā. Otrajā daļā ir analizēta Hāgas konvencijas par starptautiskās bērna nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem iedibinātā mehānisma būtība un tā sasaiste ar Konvenciju. Visbeidzot, trešajā daļā Konvencijas standarts tiek piemērots šīs lietas faktiem, jo īpaši ņemot vērā to, ka „aizbildnības tiesības”, kas bērna aizvešanas brīdī bija liegtas aplaupītajam tēvam, bija „daļējas”.²

Atdošanas rīkojumi starptautiskās vecāku veiktas bērnu nolaupīšanas lietās saskaņā ar Konvenciju

Konvencijas 8. pantā Līgumslēdzējām pusēm noteikti pozitīvi pienākumi no jauna apvienot māti vai tēvu ar bērnu, ja otrs no vecākiem bērnu ir nelikumīgi aizvedis uz ārvalstīm vai tur aizturējis, un, proti, veikt efektīvu rīcību, lai tiktu izpildīts rīkojums par nolaupītā bērna atgriešanos tā pastāvīgās dzīvesvietas valstī³, izdots atdošanas rīkojums⁴ vai pat iesniegta pretpasība aplaupītā tēva vai mātes vārdā pastāvīgās dzīvesvietas valstī⁵. Šie pozitīvie pienākumi jāinterpretē Hāgas konvencijas kontekstā, darot to it īpaši tajos gadījumos, kad atbildētāja valsts ir arī parakstījusi dokumentu⁶. Tātad Tiesa ir apņēmusies atbalstīt Hāgas konvencijas principus par to, ka bērna situācija atjaunojama tāda, kāda tā bija laikā pirms nolaupīšanas⁷. Tādējādi tiesai saņēmējvalstī jāizdod rīkojums par bērna atgriešanos tā pastāvīgās dzīvesvietas valstī, izņemot tajos gadījumos, kad eksistē kāds no Hāgas

---

¹ „*Neulinger un Shuruk* pret Šveici” [GC], Nr. 41615/07, 2010. gada 6. jūlijs.

² Jebkura atsauce šajā viedoklī uz Konvenciju ir atsauce uz Eiropas Cilvēktiesību konvenciju, bet ar jēdzienu „Hāgas konvencija” jāsaprot 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvencija par starptautiskās bērna nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem; „ES regula” ir Padomes 2003. gada 27. novembra regula, „Tiesa” ir Eiropas Cilvēktiesību tiesa, un „Īpašā komisija” ir Īpašā komisija Hāgas konvencijas praktiskās darbības jomā. Turklāt to, no vecākiem, kam nelikumīgi liegtas aizbildnības tiesības, saukšu par „aplaupīto”, bet to no vecākiem, kas bērnu nelikumīgi aizvedis(-usi) vai aizturējis(-usi), par „nolaupītāju”. Valsts, uz kuru bērns nelikumīgi aizvests vai kurā tas tiek nelikumīgi aizturēts, tiks saukta par „saņēmējvalsti”, bet valsts, no kuras bērns ir nelikumīgi aizvests vai kurā tam nelikumīgi liedz atgriezties, – par „pastāvīgās dzīvesvietas valsti”.

³ Galvenā lieta ir „*Ignaccolo-Zenide* pret Rumāniju”, Nr. 31679/96, 2000. gada 25. janvāris.

⁴ Galvenā lieta ir „*Monory* pret Rumāniju un Ungāriju”, Nr. 71099/01, 2005. gada 5. aprīlis.

⁵ Galvenā lieta ir „*Iglesias Gil un A.U.I.* pret Spāniju”, Nr. 56673/90, 57.–59. punkts, 2003. gada 29. aprīlis.

⁶ Vīnes Konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 31. panta 3. punkta c) apakšpunkts. Citu autoritatīvu avotu vidū skatīt spriedumu lietā „*Ignaccolo-Zenide*”, minēta iepriekš, 95. punktu; „*Monory*”, minēta iepriekš, 81. punktu, un „*Iglesias Gil un A.U.I.*”, minēta iepriekš, 61. punktu. Tomēr pozitīvais pienākums veikt rīcību, saskaroties ar bērna nolaupīšanu, attiecas arī uz tām valstīm, kas nav Hāgas konvencijas līgumslēdzējas valstis (skatīt spriedumu lietā „*Bajrami* pret Albāniju”, Nr. 35853/04, 2006. gada 12. decembris, un „*Hansen* pret Turciju” Nr. 36141/97, 2003. gada 23. septembris).

⁷ „*Maumousseau un Washington* pret Franciju”, Nr. 39388/05, 69. punkts, 2007. gada 6. decembris.

konvencijas 13. un 20. pantā paredzētajiem pamatojumiem atdošanas rīkojuma atteikšanai, turpretim tiesa pastāvīgās dzīvesvietas valstī ir vienīgā, kas ir kompetenta spriest par aizbildnības strīda būtību. Kaut arī ar atdošanu saistītā tiesvedība nav atliekama un atdošanas rīkojumi jāizpilda steidzīgi, bērnu starptautiskās nolaupīšanas lietās attiecībā uz atdošanas rīkojumu izdošanu tiek prasīts, lai tiesa pieteikuma saņēmējvalstī veiktu sīku vai padziļinātu visu ģimenes apstākļu un dažādu faktoru izvērtēšanu tieši saistībā ar atdošanas pieteikumu⁸. Kad saņēmējvalsts tiesas lēmumu pieņemšanas procesā vai tā rezultātā veiktajā izvērtēšanā ir trūkumi, saskaņā ar Hāgas konvenciju izdots atdošanas rīkojums var radīt Konvencijas pārkāpumu, jo iejaukšanās bērna tiesībās uz ģimenes dzīvi ar nolaupītāju māti vai tēvu demokrātiskā sabiedrībā ne vienmēr ir vajadzīga⁹.

Neatkarīgi no tā padziļināta bērna situācijas izvērtēšana, protams, neizstāj tiesvedību aizbildnības lietā valstī, kurā bērns ticis nolaupīts, jo tiesai saņēmējvalstī nav paredzēts veikt *ex officio* atsevišķu izvērtējumu par lietas būtību, kas pamatots uz bērna un tā ģimenes apstākļu un esošās vai turpmākās sociālās un kultūrvides vērtējumu. Tiesa saņēmējvalstī drīkst risināt tikai tos ar bērna nolaupīšanu tieši saistītos jautājumus, ko rada atdošanas pieteikums, un arī tad tikai tik daudz, cik tie attiecas uz steidzami un pagaidu kārtā pieņemto lēmumu par bērna tuvāko nākotni. Tā ir un arī turpmāk būs pārbaude ar spriedumu „*Neulinger* un *Shuruk*” lietā. Ne vairāk, ne mazāk. Sīka izvērtēšana, ko veic tiesa saņēmējvalstī, nenozīmē jurisdikcijas maiņu vecāku atbildības izvērtēšanai, kas arī turpmāk tiek noteikta pēc bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts. Tātad spriedums „*Neulinger* un *Shuruk*” lietā nelikvidē būtisko atšķirību, kas nostiprināta Hāgas konvencijas 19. pantā, proti, atšķirību starp tiesvedību atgriešanās jautājumā saskaņā ar Hāgas konvenciju un tiesvedību aizbildnības jautājumā.

Sasaiste starp Konvenciju un Hāgas konvenciju

Hāgas konvencijas mērķis ir cīņa pret tēva vai mātes veiktu bērna starptautisko nolaupīšanu, izmantojot jauktu starpvaldību un tiesu iestāžu sadarbības mehānismu. Kad vien bērnu, kas nav sasniedzis 16 gadu vecumu, kāds no vecākiem nelikumīgi izved no bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts, Hāgas mehānisma nolūks ir pēc iespējas drīzāk atjaunot to *status quo*, kas bija laikā pirms aizvešanas¹⁰. Lai konstatētu, ka aizvešana ir bijusi nelikumīga, ir vajadzīgi

⁸ Spriedums lietā „*Neulinger* un *Shuruk*”, minēta iepriekš, 139. punkts.

⁹ Galvenā lieta acīmredzot ir „*Neulinger* un *Shuruk*”, minēta iepriekš, kam seko lieta „*Šneersone* un *Kampanella* pret Itāliju” Nr. 14737/09, 2011. gada 12. jūlijs, un „*B.* pret Beļģiju”, Nr. 4320/11, 2012. gada 10. jūlijs. Tomēr ir svarīgi norādīt, ka kopš lietas „*Neulinger* un *Shuruk*” Tiesa lielāko daļu līdzīgu sūdzību ir uzskatījusi par nepieņemamām (skatīt spriedumus „*Van den Berg* un *Sarri* pret Nīderlandi” (*dec.*), Nr. 7239/08, 2010. gada 2. novembris; „*Lipkowsky* un *McCormack* pret Vāciju” (*dec.*), Nr. 26755/10, 2011. gada 18. janvāris; „*Tarkhova* pret Ukrainu” (*dec.*), Nr. 8984/11, 2011. gada 6. septembris; „*M.R.* un *L.R.* pret Igauniju” (*dec.*), Nr. 13429/12, 2012. gada 15. maijs, un „*Chernat* un citi pret Rumāniju” (*dec.*), Nr. 13212/09, 2012. gada 3. jūlijs). Īsumā – „*Neulinger*” lietā pieņemtā sprieduma piesardzīgā īstenošana nepavēra iespēju lielam skaitam līdzīgu spriedumu. Izrādījās – izdaudzīnātajam riskam, ka pēc „*Neulinger*” lietas Hāgas mehānisms nekavējoties tiks sagrauts, nav pamata.

¹⁰ Bērna starptautiskā nolaupīšana nozīmē vai nu bērna nelikumīgu aizvešanu no vienas valsts uz citu, vai arī bērna nelikumīgu aizturēšanu kādā no ārvalstīm. Ņemot vērā konkrētās lietas faktus, šis viedoklis skars tikai pirmo aspektu un atsauksies uz aplaupīto tēvu vai māti kā Hāgas konvencijas 3. panta a) punktā paredzētās personas, institūcijas vai citas iestādes paradigmātisku piemēru. Hāgas konvencijas divas pamata premissas ir šādas: pirmkārt, tiesai pastāvīgajā dzīvesvietā ir vislabāk iespējams (*forum conveniens*) risināt aizbildnības strīda būtību, jo šajā vietā ir pieejama attiecīgo pierādījumu lielākā daļa, un, otrkārt, nolaupīšana nāk par sliktu bērna attīstībai, jo bērns ir spiests atstāt vienu no vecākiem, kas bijis tā primārais aprūpētājs, radiniekus ģimenē un tam pazīstamo sociālo un kultūras vidi. Faktiski Hāgas konvencijas tapšanas laikā socioloģiskais stereotips attiecībā uz nolaupītāju bija tāds, ka tas ir tēvs ārvalstnieks, kas nedzīvo kopā ar bērnu un nevēlas pieņemt pastāvošo mātes aizbildnību attiecībā uz bērnu, un nelikumīgi aizved bērnu no tā pastāvīgās dzīvesvietas valsts. Kopš 20. gadsimta deviņdesmitajiem gadiem tas ir mainījies, jo lielākā daļa lietu pašlaik attiecas uz mātēm ārvalstniecēm,

trīs objektīvi nosacījumi: 1) aizbildnības tiesības aplaupītajam tēvam/mātei laikā tieši pirms [bērna] aizvešanas; 2) šo tiesību faktiskā īstenošana laikā pirms aizvešanas un 3) bērna pastāvīgās dzīvesvietas noteikšana laikā, kad bērns tika aizvests. Papildu subjektīvi elementi, tādi kā nolaupītāja *mens rea*, netiek prasīti¹¹. Šajos apstākļos tiesai saņēmējvalstī ir pienākums izdot rīkojumu par bērna atgriešanos pastāvīgās dzīvesvietas valstī. Atdošanas pieteikumu var noraidīt, ja nav izpildīts kāds no trim iepriekšminētajiem Hāgas konvencijas piemērošanas nosacījumiem¹². Pieteikumu var noraidīt arī tad, ja aplaupītais tēvs vai māte aizvešanai ir piekritis(-usi) vai vēlāk ar to samierinājies(-usies), vai arī tad, ja ir konkrēti apstākļi, kas saistīti ar bērna labklājību, proti, 1) pastāv nopietns risks, ka bērna atgriešanās radīs tam fizisku vai psiholoģisku kaitējumu¹³ vai citādi radīs neciešamu situāciju¹⁴; 2) bērns, kas sasniedzis noteiktu brieduma pakāpi, iebilst pret atgriešanos; 3) bērns ir iedzīvojies saņēmējvalstī, un ir pagājis gads kopš aizvešanas un kopš sākta tiesvedība par bērna atdošanu,¹⁵ vai 4) to nepieļauj pieteikuma saņēmējvalsts pamatprincipi par bērna cilvēktiesību aizsardzību¹⁶.

Tā kā Hāgas konvencijas terminoloģija interpretējama, ņemot vērā tās autonomo būtību un mērķus, tiesības uz aizbildnību var ietvert tiesības, kas pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesību sistēmā tiek apzīmētas ar citiem terminiem, un tās ne vienmēr atbilst tiesībām, kuras apzīmē kā „tiesības uz aizbildnību” kādas konkrētas valsts tiesību sistēmā¹⁷. Piemēram, neprecētam

---

kas dzīvo kopā ar bērnu un dažādu iemeslu dēļ atstāj ģimenes pastāvīgās dzīvesvietas valsti pēc attiecību pārtraukšanas ar bērna tēvu. Tāpēc, kaut arī premisa par pierādījumiem ir spēkā arī pašlaik, uz premisu, kurā runa ir par lietas būtību, tas vairs neattiecas.

¹¹ Skatīt spriedumu lietā „*Thomson pret Thomson*”, [1994] 3 S.C.R. 551, kurā tika nolemts, ka nav būtiski, vai māte zināja par rīkojumu, kas bērnu liez izvest no Skotijas. Patiesību sakot, Hāgas konvencijā nav nošķirti gadījumi, kad bērna aizvešana tiek veikta ar nolūku vai nevērības rezultātā (sk. spriedumu lietā „*Mattenklott pret Vāciju*” (*dec.*), Nr. 41092/06, 2006. gada 11. decembris).

¹² Dažas tiesas ir izskatījušas citus „procesuālus” aizstāvības līdzekļus – tādas kā „tiesiskās aizsardzības liegšana bēglim” (*fugitive disentitlement*), atteikšanās no tiesībām un „neētiskas rīcības” doktrīna (*unclean hands*) (apkopojumu skatīt avotā „*Federal Judicial Center, International Litigation Guide, The 1980 Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction: A Guide for Judges*”, 2012., 91.–98. lpp.).

¹³ Valsts tiesas ir spriedušas par to, vai atgriešanās gadījumā šādam apdraudējumam tiktu pakļauti bērni, kas atgriežas karadarbības zonā vai teritorijā, kur ir pilsoniski nemieri, vispārēja vardarbība, bads, slimības, piesārņojums, pielāgošanās problēmas, grūti dzīves apstākļi un kur bērniem draud risks tikt atstātiem novārtā, ļaunprātīgi izmantotiem, ciest no posttraumatiska stresa radītiem traucējumiem un traumas, ko rada atšķirtība (sk. cita starpā Francijas Kasācijas instances tiesas 2013. gada 13. februāra spriedumu Nr. 11-28.424 un 2011. gada 26. oktobra spriedumu Nr. 10-19905; Itālijas Kasācijas instances tiesas 2007. gada 31. oktobra spriedumu Nr. 22962 un 2003. gada 4. jūlija spriedumu Nr. 10577; spriedumu lietā „*Simcox pret Simcox*”, 511 F.3d 594 (6. Cr. 2007); „*Blondin pret Dubois*”, 238 F.3d 153 (2d Cir. 2001), un „*Friedrich pret Friedrich*”, 78 F.3d 1060 (6. Cir. 1996)).

¹⁴ Grūtības, ko rada ES Regulas 11. panta 4. un 8. punkta striktais skaidrojums, ir darījušas šos aizsardzības līdzekļus bezjēdzīgus un tāpēc praktiski atmetušas jebkādas pārbaudes saņēmējvalstī (Eiropas Savienības Tiesa, „*Rinau*”, C-195/08PPU 2008. gada 11. jūlija spriedums; „*Deiček*”, lieta C- 403/09PPU, 2009. gada 23. decembra spriedums; „*Povse*”, lieta C-211/10, 2010. gada 1. jūlija spriedums, un „*Zarraga*”, lieta C-491/10PPU, 2010. gada 22. decembra spriedums).

¹⁵ Valsts tiesas ir ņēmušas vērā tādas faktorus kā uzturēšanās ilgums un stabilitāte jaunajā vidē, skolas apmeklēšana un dalība ārpusklases pasākumos, un valodas zināšanu pakāpe (sk. lietu „*Friedrich pret Friedrich*”, minēta iepriekš, un „*Lops pret Lops*”, 140 F.3d 927 (11. Cir. 1998)).

¹⁶ Kaut arī šī aizsardzība burtiskā nozīmē neaprobežojas ar bērnu cilvēktiesībām, tā ir interpretēta kā tāda, kas attiecas tikai uz šīm tiesībām, jo 20. pants bija paredzēts, lai ieviestu „ļoti stingri noteiktu sabiedriskās kārtības (*ordre public*) veidu” (Secinājumi par galvenajiem Īpašās komisijas apspriestajiem jautājumiem, 1989, 38. punkts), pie kam daži apgalvoja, ka uz 20. pantu jau ir attiecies iepriekš minētais pamatojums, saskaņā ar kuru var atteikties izdot bērna atdošanas rīkojumu un kurš norādīts 13. panta uzskaitījumā (Īpašās komisijas otrās sanāksmes ziņojums, 1993, atbilde uz III daļas 30. jautājumu).

¹⁷ Īpašajā komisijā tika uzsvērts tas, ka termins „pastāvīgā dzīvesvieta”, kā arī „aizbildnības tiesības” parasti jāinterpretē starptautiskā nozīmē, nevis atsaucoties uz specifisku valsts likumu (Secinājumi par galvenajiem Īpašās komisijas apspriestajiem jautājumiem, 1989, 9. punkts; Īpašās komisijas otrās sanāksmes ziņojums, 1993,

tēvam vai neprecētai mātei, kas faktiski rūpējas par bērnu, tiesības uz aizbildnību var būt liegtas neatkarīgi no šī apstākļa¹⁸. Izvērtēt juridiskos un faktiskos jautājumus, tādus kā aizbildnība un pastāvīgā dzīvesvieta, vai izteikt apgalvojumus par nopietnu kaitējuma risku, pienākas tām tiesām vai citām kompetentajām iestādēm, kas lemj par atdošanas pieteikumu¹⁹. Jautājumus, kuri nav paredzēti Hāgas konvencijas 30. pantā, katra Hāgas konvencijas Līgumslēdzēja puse nosaka pati savus noteikumus pierādījumu sniegšanai tiesvedībā par bērna atdošanu. Pienākums sniegt pierādījumus, kas pamato atdošanas prasību, galvenokārt ir aplaupītajam tēvam vai mātei, un pienākums sniegt pierādījumus, kas pamato iebildumus pret bērna atdošanu, ir bērna nolaupītajam, tomēr pienākums sniegt pierādījumus var būt atšķirīgs atkarībā no iebilduma²⁰. Kaut arī pierādījumus, kas pieņemami tiesvedībā par bērna atdošanu, neierobežo stingri *kritēriji*, tos uzklusot un pieņemot, jāņem vērā tas, ka jārikojas ātri un izmeklēšanā svarīgi aprobežoties ar to strīdīgo jautājumu noskaidrošanu, kas tieši attiecas uz jautājumu par atgriešanos²¹.

Tā kā Hāgas konvencijas izpildes procedūra nav precīzi reglamentēta, gādāt par bērna atdošanas rīkojuma izpildi var uzdot tiesām, Centrālajai iestādei vai citām iestādēm pastāvīgās dzīvesvietas valstī vai pat aplaupītajam tēvam vai mātei, vai trešai personai laikā, kad bērns dažreiz vēl ir kopā ar nolaupītāju tēvu vai māti, kā aprūpē un kontrolē atrodas, līdz valsts iestādes nolemj citādi²². Atdošanas rīkojumu var izdot, paredzot konkrētus aizsardzības pasākumus, tādus kā noteikumi, nosacījumi un pasākumi, ja vien tie darbojas ierobežoti (t. i., netraucē noteikt aizbildnības jautājumus, kas ir pastāvīgās dzīvesvietas tiesu kompetencē), un noteiktu laiku (t. i., tie ir spēkā tikai tik ilgi, līdz tiesa pastāvīgās dzīvesvietas valstī ir veikusi attiecīgajā situācijā nepieciešamos pasākumus)²³.

No minētā izriet tas, ka Hāgas konvencija ir galvenokārt līgums par jurisdikcijas izvēli, bet tajā tomēr netiek ignorēti materiālie jautājumi par katra konkrētā bērna labklājību, jo tās 13. pantā ir noteikts pienākums izvērtēt bērna intereses un 20. pantā – tā cilvēktiesības²⁴.

---

atbilde uz III daļas 5. jautājumu; Īpašās komisijas ceturtais sanāksmes 4.1. ieteikums; Īpašās komisijas piektās sanāksmes ziņojums, 2006, 155. punkts, un Īpašās komisijas secinājumi, 2012, 44. punkts). Kā norādījis ASV Augstākā tiesa, tiesības uz aizbildnību jānosaka „saskaņā ar Konvencijas tekstu un struktūru. .. Šī vienveidīgā pieeja, kuras pamatā ir dokumenta teksts, nodrošina starptautiski konsekventu Konvencijas interpretāciju. Tā liedz tiesām pamatoties uz tādām aizbildnības definīcijām, kas tiek lietotas tikai vietējos tiesību aktos. ..” („*Abbott pret Abbott*”, 130 S. Ct. 1983, 1990, (2010)).

¹⁸ Īpašās komisijas trešās sanāksmes ziņojums, 1997, 13. punkts. Tā sauktās „daļējas tiesības uz aizbildnību” dažās jurisdikcijās, piemēram, Anglijā (*lieta „B. (A nepilngadīgais) (nolaupīšana)”*, (1994) 2 FLR 249, lieta „*O. (nolaupīšana – tiesības uz aizbildnību)*”, (1997), 2 FLR 702, un lieta „*G. (nolaupīšana – tiesības uz aizbildnību)*” (2002) 2 FLR 703, un Jaunzēlandē („*Anderson pret Paterson*” [2002] NZFLR 641), tiek pieņemtas, bet citās, tādās kā Īrija („*H. I. pret M. G.*” (1999) 2 ILRM 1) un Ziemeļīrija („*VK un AK pret CC*”, (2013) NIFam 6), – noraidītas. Kā tiks parādīts turpmāk, jēdziens „daļējas tiesības uz aizbildnību” nav saskaņojams ar Tiesas, Eiropas Savienības Tiesas un Lordu palātas praksi.

¹⁹ Īpašās komisijas secinājumi un ieteikumi, 2012, 13., 36. un 80. punkts.

²⁰ Īpašās komisijas ziņojums un secinājumi, 2002, 64. punkts.

²¹ Īpašās komisijas ceturtais sanāksmes 3.7. ieteikums, 2001; Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar Hāgas konvenciju, II daļa. Īstenošanas pasākumi, 2003, 6. sadaļas 5. punkts

²² Īpašās komisijas otrās sanāksmes ziņojums, 1993, atbilde uz III daļas 1. jautājumu. Tiesai, kad tā izdod atdošanas rīkojumu, šis rīkojums jāizstrādā pēc iespējas precīzāk un konkrētāk, iekļaujot praktiskus norādījumus par atdošanu un piespiedu pasākumus, kuri, ja nepieciešams, jāpiemēro (Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar Hāgas konvenciju, IV daļa. Izpilde, 2010, Kopsavilkuma 4.1. un 4.2. punkts).

²³ Dažās jurisdikcijās, galvenokārt valstīs ar anglosakšu tiesību sistēmu, tie var būt, sākot ar pasākumiem, kurus neuzskata par prasībām un kurus aplaupītais tēvs vai māte uzņemas, lai būtu iespējams nodrošināt atbilstošu rīkojumu („*mirror order*”), t. i., tādu pastāvīgās dzīvesvietas valstī izdotu rīkojumu, kas būtu identisks vai līdzīgs iepriekšējam rīkojumam, kurš izdots saņēmējvalstī (Īpašās komisijas ceturtais sanāksmes 1.8.2. un 5.1. ieteikums, Īpašās komisijas piektās sanāksmes ziņojums, 2006, 228. un 229. punkts, un Īpašās komisijas piektās sanāksmes 1.8.1. ieteikums; Labas prakses rokasgrāmata saskaņā ar Hāgas konvenciju, I daļa. Centrālās iestādes prakse, 2003, 4.22. punkts).

²⁴ Sk. Peresas-Veras ziņojuma 25. punktu: „Lielākoties šie izņēmumi ir tikai konkrēti piemēri, kuri ilustrē pārāk nenoteikto principu, kas atzīst, ka šajā jomā bērna intereses ir galvenais kritērijs.” Šis apgalvojums jāskaidro

---

Tikai ļoti vienkāršota izpratne par Hāgas konvencijas vispārējo nolūku nodrošināt sabiedrisko kārtību un tās materiālās sekas konkrētā nolaupītā bērna un tā vecāku dzīvē varētu pamatot apgalvojumu, ka tekstam ir vien procesuāla nozīme. Izdarīt pretēju spriedumu rosina arī tas, ka gandrīz visi ir ratificējuši Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par bērnu tiesībām, kas atspoguļo starptautisko vienprātību attiecībā uz principu, ka visos procesos, kas skar bērnu, svarīgākās ir bērna intereses, un redzējumu, ka ikviens bērns jāuztver kā tiesību subjekts, nevis tikai kā tiesību objekts²⁵. Turklāt socioloģiskās tendences maiņa, kad nolaupītājs vairumā gadījumu nav vairs tas no vecākiem, kurš nedzīvo kopā ar bērnu, bet gan tas, kas dzīvo kopā ar bērnu un parasti ir tā primārais aprūpētājs, nosaka to, ka šo lietu izskatīšanā nepieciešama individuāla pieeja, pievēršot lielāku uzmanību faktiem un ņemot vērā mērķtiecīgu un evolucionāru pieeju Hāgas konvencijā paredzētajām aizsardzības iespējām²⁶.

Šajā saistībā izšķiroša nozīme ir jautājumam par Hāgas konvencijas un Konvencijas sasaisti. Cilvēktiesību aizsardzības mehānismi, kas izveidoti ar šiem diviem starptautiskajiem līgumiem, acīmredzami pārklājas vismaz attiecībā uz iebildumiem, kas paredzēti Hāgas konvencijas 13. un 20. pantā. Galarezultātā abās konvencijās ir starptautiskās nolaupīšanas gadījumos paredzēta *status quo* atjaunošana saskaņā ar bērna interesēm un cilvēktiesībām. Problēmu galvenokārt rada tas, ka Hāgas konvencijas noteikumi attiecībā uz iebildumiem pret atdošanu piemērojami „izņēmuma gadījumā” un tos interpretē ierobežoti²⁷. Starp Scillu, ko radītu minimālistiska un automātiska Hāgas konvencijā paredzēto iebildumu pret atdošanu piemērošana, kuras gadījumā tiem tiktu atņemts jebkurš materiālais saturs, un Haribdu, kas nozīmētu jauna autonoma līdzekļa radīšanu bērna interešu aizstāvībai, kurš daļēji skartu strīda par aizbildnību būtību, Tiesa ir izvairījusies no abiem riskiem un izvēlējusies vidusceļu, norādot, ka Hāgas konvencijā noteiktie iebildumi pret atdošanu izsmeļoši nosaka to, kas ir bērna interesēs. Tomēr šajos līdzekļos tomēr ir iekļautas bērna cilvēktiesības. Un tās jāuztver nopietni.

Izvērtējot atdošanas rīkojumus bērnu nolaupīšanas gadījumos, Tiesas uzdevums aprobežojas ar to iebildumu pret atdošanu izskatīšanu 1980. gada Hāgas konvencijā, kas pamatojas uz bērna labklājības apsvērumiem. Sīka, padziļināta izvērtēšana, kas tiek veikta saskaņā ar Konvenciju, nevar būt plašāka, un tas arī nav vajadzīgs. Pietiek ar to, ka paredzētie iebildumi

---

kopā ar viedokli, ka bērna interešu princips vairāk līdzinās „socioloģiskai paradigmai nekā konkrētai juridiskai normai”, 21. punkts).

²⁵ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par bērnu tiesībām (1989) 3. panta 1. punktā ir atzīts tāds starptautisko paražu tiesību princips, kas jau atspoguļots Hāgas konvencijas preambulā, kurā ir teikts, ka valstis ir „cieši pārliecinātas par to, ka bērnu interesēm ir sevišķi svarīga nozīme jautājumos, kas saistīti ar viņu aizbildnību”. Tas arī atbilst III B 2 principam Ministru komitejas Pamatnostādnēs par bērniem labvēlīgām tiesām, 2010. 4. pantam un 29. panta a) punktam Āfrikas Hartā par bērnu tiesībām un labklājību, 1990, un ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos (UNHCR) Pamatnostādnēm par bērnu interešu noteikšanu, 2008.

²⁶ Šajā aspektā skatīt arī Lordu palātas spriedumu lietā „M (FC) un vēl viens (FC) (bērni) (FC)”, [2007] UKHL 55, un lietā „D (Nolaupīšana – tiesības uz aizbildnību)” [2006] UKHL 51; Francijas Kasācijas instances tiesas 2005. gada 14. jūnija spriedumu Nr. 04-16.942; Itālijas Kasācijas instances tiesas 2003. gada 4. aprīļa spriedumu Nr. 10577; Austrālijas Augstākā tiesa, „DP pret Savienības Centrālo iestādi” [2001] HCA 39; Jaunzēlandes Augstākās tiesas 2006. gada 16. novembra spriedums lietā „Tieslietu ministrs pret HK” un Īpašās komisijas 2012. gada secinājumi, 42. punkts.

²⁷ Peresas-Veras ziņojums, 25., 34. un 116. punkts; Īpašās komisijas 2001. gada sanāksmes 4.3. ieteikums; Īpašās komisijas piektās sanāksmes 1.4.2. ieteikums; Īpašās komisijas piektās sanāksmes ziņojums, 2006, 155. un 165. punkts; Īpašās komisijas ceturtais sanāksmes 4.3. ieteikums un Amerikas Savienoto Valstu kodeksa (U.S.C.) 42. sadaļas 11601. a) 4. punktu („šauri interpretēti izņēmuma gadījumi”), ASV Valsts departaments, *Hague International Child Abduction Convention, Text and Legal Analysis*, 10510, un Federālais tiesu centrs (*Federal Judicial Centre*), *International Litigation Guide, The 1980 Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction: A Guide for Judges*, 2012, 64. lpp.

---

pret atdošanu tiek interpretēti, ņemot vērā mūsdienu sociālos apstākļus, proti, pēdējos gados noskaidrotās socioloģiskās tendences. Tāds bija Lielās palātas nolūks pirms trim gadiem. Lieta „Neulinger un Shuruk” bija aicinājums interpretēt Hāgas konvenciju, ņemot vērā tās attīstību un mērķi.

Tāpēc Tiesai gan jāprobežojas ar izvērtējumu par to, vai tiesas saņēmējvalstī rīkojās atbilstīgi Konvencijai, bet tā var uzdot arī jautājumu, vai Hāgas konvencija ir interpretēta un piemērota pareizi, īpaši tad, ja tās interpretācijā tiek ignorēti mūsdienu sociālie apstākļi un piemērošanas rezultātā liela daļa teksta kļūst nelietderīga vai pat traucē tās faktiskā mērķa sasniegšanu²⁸. Saistībā ar konvenciju bērna nolaupīšana rada atspēkojamu pieņēmumu, ka bērna interesēs ir pēc iespējas ātrāk tikt nogādātam atpakaļ tā pastāvīgās dzīvesvietas valstī. Šis pieņēmums jāpiemēro, ja vien nav pietiekama pamata uzskatīt, ka atgriešanās gadījumā tiks apdraudētas bērna cilvēktiesības, tostarp 8. pantā noteiktās tiesības. Lai šo pieņēmumu atspēkotu, pieteikuma iesniedzējai būtu vajadzējis apgalvot un pierādīt, ka šāda pieņēmuma realizēšana būtu pretrunā bērna cilvēktiesībām, proti, tā tiesībām uz ģimenes dzīvi, un saņēmējvalsts tiesai – pārliecināties, ka tā tiešām ir²⁹.

Kaut arī aksiomātiski ir tas, ka cilvēktiesību „ierobežojumi” jāinterpretē šaurā nozīmē³⁰, iebildumi pret atdošanu tehniskā nozīmē nav kādu konkrētu cilvēktiesību „ierobežojumi”. Šādi iebildumi Konvencijas izpratnē ir tikai pamatojums prezumpcijas atspēkošanai, un tie nav obligāti jāinterpretē ierobežojošā nozīmē³¹. Tātad, ja bērna apstākļi tiek vērtēti pretrunīgi tāpēc, ka ir kolīzija starp ierobežojošu Hāgas konvencijas interpretāciju un tādu šī paša teksta interpretāciju, kurā tiek ņemts vērā tās mērķis un attīstība saistībā ar Konvenciju, pēdējai no minētajām interpretācijām būtu jādod priekšroka. Kaut arī Konvencija un Hāgas konvencija gandrīz vienmēr ir vienotas, tajos gadījumos, kad šīs vienotības nav, par pamatu jāizvēlas Konvencija³².

Šāda spriešana praksē nozīmē to, ka Tiesai ir sakāms pēdējais vārds, vērtējot nolaupītā bērna intereses un cilvēktiesības Eiropā, neatkarīgi no tā, vai atdošanas rīkojums ir izpildīts, vai arī pēc tā izpildes. Šāda spriešana ietekmē arī to, kā saņēmējvalstīs tiesas izvērtē pieteikumus,

---

²⁸ Kad valsts iestādes piemēro starptautiskos līgumus, Tiesas funkcijas aprobežojas ar to, ka tā pārliecinās, vai attiecīgās normas ir piemērojamas un to interpretācija – saskaņīga ar Konvenciju (sk. spriedumus lietās „Waite un Kennedy pret Vāciju” [GC], Nr. 26083/94, 54. punktu, ECT 1999-I, un „Korbely pret Ungāriju” [GC], Nr. 9174/02, 72. punktu, ECT 2008). Tas pats attiecas uz Hāgas konvenciju (sk. spriedumu lietā „Neulinger and Shuruk”, minēta iepriekš, 133. punktu; „Sneerson”, minēta iepriekš, 85. punktu, 2011. gada 12. jūlijs, un „B pret Beļģiju”, minēta iepriekš, 60. punktu). Dažreiz Tiesa ne vien kritizē juridisko dokumentu interpretāciju (sk. spriedumus lietā „Monory”, minēta iepriekš, 81. punktu, un „Carlson pret Šveici” Nr. 49492/06, 77. punktu, 2008. gada 6. novembris), bet arī nepilnības pašos tiesību aktos (sk. spriedumu lietā „Iglesias Gil un A.U.I.”, minēta iepriekš, 61. punktu).

²⁹ Tiesai saņēmējvalstī noteikti nav jāgūst neapšaubāma pārliecība nedz par prasību atgriezties, nedz iebildumiem pret to, jo nekas neliecina, ka vajadzīgais pierādījumu apjoms pārsniedz vienkārši lielāko no varbūtībām (sk. spriedumu lietā „M. R. un L. R. pret Igauniju” (*dec.*), minēta iepriekš, 46. punktu, un lietu „E (bērni) (nolaupīšana – pārsūdzība aizbildnības lietā)”, (2011) UKSC, 27). Pagaidu risinājums un tūlītējā tiesvedība atdošanas lietā faktiski runā par labu mazākam pierādījumu apjomam.

³⁰ „Klass pret Vāciju”, 1978. gada 6. septembra spriedums, A sērija, Nr. 28, 42. punkts, un „The Observer un The Guardian pret Apvienoto Karalisti”, 1991. gada 26. novembris, A sērija, Nr. 216, 59. punkts.

³¹ Kā pareizi norādīja Austrālijas Augstākā tiesa spriedumā lietā „D.P. pret Valstu savienības Centrālo iestādi” [2001] HCA 39, Dienvidāfrikas Augstākā tiesa spriedumā lietā „Sonderup pret Tondelli” 2001 (1) SA 1171 CC, un AK Augstākā tiesa lietā „E. (bērni) (nolaupīšana – apelācija par aizbildnību)”, [2011] UKSC 27, aizsardzības normu izpratne šaurā nozīmē nav vajadzīga. Tāpat aizsardzības normas nav jāpapildina ar vēl vienu pārbaudi, lai noskaidrotu, vai attiecīgajam gadījumam ir ārkārtas būtība (lieta „M. (bērni) (nolaupīšana – tiesības uz aizbildnību)”, [2007] UKHL 55).

³² Tā nav Eiropas cilvēktiesību aizsardzības sistēmas īpatnība (skatīt Amerikas konvenciju par bērnu starptautisko atdošanu, 1989).

kuros prasīta atdošana, ciktāl tām jāanalizē bērna un ģimenes apstākļi saskaņā ar Konvenciju. Eiropā tiesnesim saņēmējvalstī Hāgas konvencijas 12., 13. un 20. pants jāinterpretē, ņemot vērā Konvenciju un Tiesas praksi. Šāda analīze ir īpaši svarīga tajos gadījumos, kad tiek prasīta atgriešanās valstīs, kuras nav Tiesas jurisdikcijā un kurās pusēm vēlāk vairs nebūs iespējams sūdzēties Tiesā, ja to tiesības pastāvīgās dzīvesvietas valstī tiks pārkāptas³³.

Kad darbojas starptautisks mehānisms, kam nav pārraudzības struktūras, kura nodrošinātu Līgumslēdzēju pušu pienākumu vienveidīgu interpretāciju un īstenošanu un attiecīgi sankciju piemērošanu nepakļāvīgajām valstīm, ir reāls risks, ka tiesību akti Hāgas konvencijas īstenošanai un tiesu prakse valstīs, kuras tos piemēro, ievērojami atšķirsies dažādās Līgumslēdzējās pusēs. Dzīve ir pierādījusi, ka šis risks ir ļoti reāls. Šī institucionālā vājuma rūgtās sekas ir skaidri redzamas – kāds gan var būt progress, ja starptautiskā mehānisma darbībā ir šādas lielas neatbilstības un valstu iestādēm nav nekāda pienākuma vai ir ļoti nenozīmīgs pienākums ņemt vērā ārvalstu precedentus Hāgas konvencijas interpretācijā. Trūkstot būtiskai pārvalstiskai izvērtēšanai par to, kā Līgumslēdzējas valstis īsteno, interpretē un piemēro Hāgas konvenciju, tiesas Līgumslēdzējās valstīs rīkojas pēc saviem ieskatiem, dažreiz klaji un vienpusēji lemjot par labu savas valsts pusei. Šo Hāgas mehānismam raksturīgo vājumu pastiprina Hāgas konvencijā lietotā neviennozīmīgā un neprecīzi definētā juridiskā terminoloģija, kā arī procesuālo noteikumu trūkums tiesvedībās par bērna atdošanu, piemēram, par pierādījumu uzklauššanu, iepazīšanos ar dokumentiem, pierādījumu sniegšanas pienākumu, pārsūdzībām, rīkojumu atlikšanu pēc pārsūdzības un pagaidu pasākumiem. Valstu atšķirīgās, pretrunīgās un neskaidrās tiesu prakses nelabvēlīgo ietekmi pastiprina tas, ka Hāgas konvencijā nekādi nav reglamentēta atdošanas rīkojuma izpildes stadija un konkrētāk nav nodrošināts nekāds juridisks pamats pusēm izvirzītajām prasībām, nosacījumiem vai saistībām, nedz arī tiesu iestāžu sadarbībai atbilstošu rīkojumu („*mirror order*”) izpildei³⁴.

Šajā saistībā tas, ka Tiesa ir kompetenta noteikt, vai, piemērojot Hāgas konvenciju, valsts tiesas ir nodrošinājušas Konvencijā izklāstītās cilvēktiesības, samazina atšķirīgas tiesu prakses radīto risku³⁵. Turklāt cilvēktiesību aizsardzības sistēmā, kur kāda starptautiska tiesa rūpīgi pārbauda visas valstu tiesas un nodrošina to, ka netiek pieļauta nepamatota interpretācija par labu nolaupītājam, ir liegts vilinājums meklēt ērtāko forumu („*forum shopping*”). Tādējādi vienveidīga Hāgas konvencijas pienākumu interpretācija tieši Konvencijas kontekstā veicina progresu bērnu tiesību aizstāvībā, savstarpējo tiesību atzīšanu starp valstīm un sadarbību bērnu starptautiskās nolaupīšanas jomā vismaz starp Konvencijas dalībvalstīm³⁶.

³³ Acīmredzami nesamērīgais Austrālijas Ģimenes lietu tiesas 2009. septembra lēmums aizliegt mātei sarunāties ar meitu latviski liecina pats par sevi! Bērnu tiesības, kas noteiktas 8. pantā, var tikt rupji pārkāptas pēc atgriešanās valstī, kurā Konvencijas saistības nav spēkā, neatstājot pieteikuma iesniedzējam faktiski nekādas juridiskas iespējas vērsties Tiesā.

³⁴ Ir nepārprotama vajadzība pēc Hāgas konvencijas papildprotokola, kurā būtu kodificētas pamata garantijas un pienākumi atdošanas rīkojuma izpildes stadijā, nostiprināts saistošs mehānisms Hāgas konvencijas vienveidīgai interpretācijai un pārraudzīts tas, kā dalībvalstis ievēro savus pienākumus. Mācības, kas gūtas saistībā ar 1980. gada Eiropas Konvenciju par nolēmumu atzīšanu un izpildi attiecībā uz bērnu aizbildnību un bērnu aizbildnības atjaunošanu un 1996. gada Hāgas konvenciju par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, varētu dot ieskatu šā jautājuma risināšanā.

³⁵ Tas pats acīmredzot attiecas uz Amerikas cilvēktiesību sistēmu, kur Amerikas Komisija jau ir konstatējusi, ka, izdodot atdošanas rīkojumu pēc pārsūdzības, Amerikas cilvēktiesību konvencija nav pārkāpta, un tāpēc pārskatīja Argentīnas tiesas izdoto lēmumu tiesvedībā par bērna atdošanu saskaņā ar pārvalstisku standartu (ziņojums Nr. 71/00, „X un Z pret Argentīnu”, 2000. gada 3. oktobris, 38., 51. un 56. punkts).

³⁶ Nav lieki arī atsaukties uz būtisko nozīmi, kas varētu būt Tiesas praksei attiecībā uz to, kā valstis ārpus Eiropas piemēro Hāgas konvenciju. No otras puses, Amerikas un Āfrikas cilvēktiesību aizsardzības sistēmas tiesu prakse arī varētu ietekmēt to, kā Eiropas tiesas un Tiesa piemēro Hāgas konvenciju. Starp starptautiskajām

---

Kaut arī pastāv daži sistēmiski trūkumi, Hāgas konvencija ir apliecinājusi sevi kā izšķiroši svarīgu dokumentu tādu dramatisku gadījumu risināšanā, kad vecāki nolaupa savus bērnus, aizvedot tos pāri robežām. Tās pozitīvais ieguldījums nav noliedzams, un tas jā saglabā un jā lolo. Tomēr gan tas, ka bērna interešu kā starptautisko paražu tiesību un līgumu principa, ne vien tikai kā „sociālas paradigmas” izšķirošā nozīme ir kļuvusi par vispāratzītu, gan jauna nolaupītājam raksturīgā socioloģiskā modeļa nostiprināšanās aizvien vairāk liek interpretēt Hāgas konvenciju, ņemot vērā tās mērķi un attīstību, ko pirmkārt un galvenokārt atspoguļo izpratne par iebildumiem izdot atdošanas rīkojumu, ņemot vērā bērna reālos apstākļus un tuvāko nākotni. Iebildumu ierobežojoša izpratne, kas pamatojas uz novecojušu, vienpusēju un pārāk vienkāršotu pieņēmumu par labu aplaupītajam tēvam vai mātei un ignorē bērna un tā ģimenes reālos apstākļus, un nolaupītāja rīcību aplūko tikai no „sodīšanas” skatpunkta, būtu pretrunā Hāgas konvencijas galīgajiem mērķiem, īpaši gadījumā, kad bērnu nolaupījis tā primārais aprūpētājs. Šāds Hāgas konvencijas skaidrojums būtu pretrunā tiesvedībā par bērna atdošanu iesaistītā bērna cilvēktiesībām un jo īpaši 8. pantā noteiktajām tiesībām, kuru ievērošana nenoliedzami saplūst ar bērna interesēm, tomēr neignorējot Hāgas aizsardzības līdzekļa steidzamo, tūlītējo un pagaidu būtību³⁷.

Eiropas standarta piemērošana šīs lietas apstākļiem

Konstatēts, ka Latvijas tiesas nav pievērsušas pietiekamu uzmanību bērna psiholoģiskajai situācijai, viņa labklājībai Austrālijā un turpmākajām attiecībām starp māti un bērnu pēc bērna atgriešanās Austrālijā³⁸. Ņemot vērā lietu „*Neulinger* un *Shuruk*”, šie trūkumi valsts tiesvedībā paši par sevi būtu pamats 8. panta tiesību pārkāpuma konstatēšanai, jo tiesa nebija veikusi „padziļināto” jeb, Lielās palātas jauno žargonu lietojot, „efektīvo” izmeklēšanu, kas jāveic, kā noteikts 8. pantā. Faktiski Lielā palāta vēl vienu reizi piemēroja „*Neulinger* un *Shuruk*” lietas testu³⁹.

Lielā palāta taisnīgi kritizēja Latvijas tiesu virspusējo, samierniecisko attieksmi pret bērna apstākļiem. Tā kā valsts tiesas, no vienas puses, bija ņēmušas vērā mātes iesniegto psihologa atzinumu, lai atliktu atdošanas rīkojuma izpildi līdz pārsūdzības procesa beigām, bet, no otras puses, bija šo atzinumu ignorējušas, taisot spriedumu pārsūdzības lietā, tās ne vien nonāca pretrunā pašas sev, bet arī pietiekami neiedziļinājās atzinumā ietvertajos secinājumos par nopietno risku, kas bija saistīta ar bērna atdošanu, un tas tika darīts, pamatojoties uz nepatieso argumentu, ka psihologa atzinumu nevar pieņemt kā pierādījumu tam, lai nepieļautu bērna

---

tiesām varētu tikt uzsākts auglīgs dialogs, kas sekmētu vispārēju juridisko normu izstrādāšanu un veicinātu bērnu tiesību pilnveidošanu.

³⁷ Neesmu gatavs pieņemt virspusējo kritisko piezīmi, ka „nevar būt vilks paēdis un kaza dzīva”, kuras jēga ir tāda, ka veikt „padziļinātu” izmeklēšanu neatliekamajos un steidzamos procesos ir gandrīz neiespējami. Pirmkārt, kā esmu jau skaidrojis, „*Neulinger*” lieta ir ierobežojusi izmeklēšanas priekšmetu līdz konkrētajam saturam iesniegumos, kuros pieprasīta atdošana. Otrkārt, tā kā man ir bijusi iespēja iesaistīties daudzās lietās, kas skar ģimenes tiesības, tostarp Hāgas konvencijas lietās, esmu pārliecināts, ka rūpīga, ierobežota un ātri veikta izmeklēšana ir pilnīgi iespējama, ja tiesneši stingri kontrolē tās grafiku. Tiesu iestāžu „padziļinātai” izmeklēšanai nav jābūt aprobežotai, nepietiekami formulētai un vērstai uz savas ziņkāres apmierināšanu.

³⁸ Lietā „*X. un Z. pret Argentīnu*”, minēta iepriekš, 60. punkts, Amerikas komisija konstatēja, ka bērna izvērtēšana, ko veic psihologs un tiesas iecelts sociālais darbinieks, kas iztaujā abus vecākus un bērnu, nav tiesību uz godīgu, objektīvu un ātru tiesvedību pārkāpums.

³⁹ No pirmā acu uzmetiena raugoties, liekas, ka vairākums distancējas no „*Neulinger* un *Shuruk*” lietas principiem (sk. sprieduma 107. punktu). Tomēr šis iespaids ir iluzors. Vairākums arī aicina „rūpīgi (efektīvi) izvērtēt puses apgalvojumus” (sk. 118. punktu). Īpašības vārda „padziļināts” aizstāšana ar vārdu „efektīvs” neko daudz nemaina, īpaši, ja ņem vērā to, ka Lielā palāta tomēr saprot –, vērtējot atdošanas rīkojumus, Tiesas uzdevums ir izvērtēt bērna „cilvēktiesību” substantīvo aspektu (sk. 117. punktu). Citiem vārdiem sakot, šajā gadījumā pieņemtais spriedums faktiski nemaina lietas „*Neulinger* un *Shuruk*” iedibināto standartu.

atdošanu⁴⁰. Traumatiskais veids, kādā tika izpildīts Rīgas apgabaltiesas lēmums, un tālejošie ierobežojumi, ko Austrālijas Ģimenes lietu tiesas nepārprotami represīvais lēmums noteica attiecībā uz mātes piekļuvi meitai, bija nožēlas vērtas papildu sekas Latvijas tiesu nemākulīgajai rīcībai lietas risināšanā, kuras dēļ netika sagatavota bērna fiziskā atgriešanās un izvērtēts tas, vai Austrālijā ir reāli aizsardzības līdzekļi bērnu tiesību aizsardzībai un vai māte bērna atdošanas gadījumā varēs būt saskarsmē ar bērnu, nedz arī vajadzības gadījumā noteikts, ka bērna atdošana ir atkarīga no pienācīgiem pasākumiem, prasībām vai rīkojumiem, lai netiktu traucēta vai ievērojami ierobežota mātes saskarsme ar bērnu⁴¹.

Kas vēl ļaunāk – Latvijas tiesas pieņēma Austrālijas tiesas lēmumu, kas noteica pieteikuma iesniedzējas un T. kopējo vecāku atbildību no E. piedzimšanas brīža, kaut arī pieteikuma iesniedzēja un T. nebija precējušies, bērna dzimšanas apliecībā nebija norādīts tēva vārds un bērns bija piedzimis laikā, kad māte vēl arvien atradās laulībā ar citu cilvēku. Austrālijas lēmums tika pieņemts pēc tam, kad bērns bija aizvests no Austrālijas teritorijas, un tam bija atpakaļejošs spēks. No lietas materiāliem izriet, ka Austrālijas lēmums pamatojās uz fotoattēliem, e-pastu izdrukām un vienīgi T. sniegtām liecībām. Paternitātes tests netika veikts⁴². Liecinieki netika uzklausti. Citiem vārdiem sakot, Latvijas valsts tiesas pat neapsvēra to, vai ir izpildīti nosacījumi Hāgas konvencijas piemērošanai, proti, vai runa ir par bērna nolaupīšanu Hāgas konvencijas nozīmē⁴³.

Patiesībā acīmredzams ir tas, ka šīs konkrētās lietas fakti neattiecas uz bērna nolaupīšanu, jo T. nebija nekādu vecāku tiesību, nerunājot par tiesībām uz aizbildnību, „tieši pirms (bērna) aizvešanas” no Austrālijas, kā tas prasīts Hāgas konvencijas 3. panta a) punktā. Laikā, kad pieteikuma iesniedzēja ar bērnu atstāja Austrāliju 2008. gada 17. jūlijā, viņa oficiāli bija vientuļā māte un bērnam nebija reģistrēta tēva. No bērna piedzimšanas dienas līdz dienai, kad meitenīte atstāja Austrāliju, T. ne vien oficiāli neatzina sevi par tēvu, bet pat noliedza savu paternitāti Austrālijas valsts iestādēs. T. pieteicās „tiesībām uz aizbildnību” un tās ieguva tikai pēc bērna aizvešanas, un tas nozīmē, ka aizvešanas laikā māte *de jure* bija vienīgā persona,

⁴⁰ Līdzīgi trūkumi tika kritizēti lietās „*B. pret Beļģiju*”, minēta iepriekš, 72. punkts, un „*Sneersonē*”, minēta iepriekš, 95. punkts.

⁴¹ Tāpat kā lietās „*Sylvester pret Austriju*” Nr. 36812/97 un Nr. 40104/98, 2003. gada 24. aprīlis, un „*Mattenklott*”, minēta iepriekš.

⁴² Lietā „*Mattenklott pret Vāciju*”, minēta iepriekš, atdošanas rīkojuma pamatā bija paternitātes tests, ko veica neprecētajam tēvam, un pieņēmums, ka viņš bērna aizvešanas laikā īstenoja aizbildnības tiesības, kas izrietēja no tēva periodiskas piekļuves bērnam pirms attiecīgā brīža.

Tā sauktās „daļējās” tiesības uz aizbildnību ir tikušas apspriestas divās lietās, ko izskatījusi Tiesa. Lietā „*Balbontin pret Apvienoto Karalisti*”, Nr. 39067/97, 1999. gada 14. septembris, Tiesa apstiprināja valsts tiesu interpretāciju, ka, pat ja tās piešķirtu neprecētajam pieteikuma iesniedzējam vecāku atbildību pēc bērna aizvešanas no AK, tas nebūtu pamats, lai bērna aizvešanu uzskatītu par nelikumīgu *ex post facto*. Lietā „*Guichard pret Franciju*”, Nr. 56838/90, 2003. gada 2. septembris, Tiesa pasludināja par nepieņemamu pieteikumu, ko bija iesniedzis neprecēts tēvs, kam nebija tiesību uz aizbildnību laikā, kad bērns tika aizvests no Francijas, kaut arī viņš dēlu bija oficiāli atzinis pirms viņa piedzimšanas. Pamatojoties uz šo tiesu praksi, Eiropas Kopienų Tiesa izskatīja līdzīgu lietu, kurā neprecēts tēvs nebija centies iegūt tiesības uz aizbildnību, pirms bērns bija aizvests no pastāvīgās dzīvesvietas valsts. Bērna aizvešana uz citu valsti tika uzskatīta par „to likumīgo tiesību īstenošanu, kuras ir „mātei, kam ir tiesības uz bērna aizbildnību, un kuras noteiktas LESD 20. panta 2. punkta a) apakšpunktā, kā arī LESD 21. panta 1. punktā noteikto pārvietošanās tiesību un bērna dzīvesvietas noteikšanas tiesību īstenošanu” („*J. McB. pret L. E.*”, C-400/10 PPU, 2010. gada 5. oktobra spriedums, 58. punkts). Visbeidzot, spriedumā lietā „*J. (A nepilngadīgais) (nolaupīšana – tiesības uz aizbildnību)*” [1990] 2 AC 562 Lordu palāta nolēma, ka *de facto* aizbildnība nav pietiekams pamats tiesību uz aizbildnību noteikšanai saistībā ar Hāgas konvenciju. Tā kā aizvešanas laikā tikai mātei bija tiesības uz bērna aizbildnību, vēlāk veikta aizbildnības tiesību piešķiršana bērnam reģistrētajam tēvam nevar darīt aizvešanu par nelikumīgu. Austrālijas tiesas lēmums šajā ziņā AK tiesām nelikās saistošs. Lietā „*D (A bērns) (nolaupīšana – tiesības uz aizbildnību)*” [2007] 1 AC 619, baronese Heila [*Hale*] skaidri norādīja, ka spriedums lietā „*J*” rada precedentu šajā jomā

---

kurai bija vecāku atbildība, tostarp tiesības uz bērna aizbildnību. Austrālijas tiesas 2008. gada 6. novembra lēmumu nevarēja tulkot, apejot prasību par laiku Hāgas konvencijas 3. panta a) punktā, un motivēt *ex post facto* vai citādi nepamatotu prasību par atgriešanos⁴⁴.

Secinājums

Nopietna attieksme pret cilvēktiesībām prasa, lai Hāgas konvencija darbotos ne vien bērnu interesēs un ar ilgtermiņa vispārējo mērķi – novērst bērnu starptautisko nolaupīšanu –, bet arī īstermiņā, proti, katra tāda bērna interesēs, kas ir iesaistīts tiesvedībā par bērna atdošanu saskaņā ar Hāgas konvenciju. Taisnīgumu pret bērniem, pat ja tas ir tūlītējs un pagaidu taisnīgums, var ievērot, tikai ņemot vērā katru konkrēto gadījumu visā tā kopumā, t. i., katra attiecīgā bērna faktiskos apstākļus. Tikai padziļināta jeb „efektīva” bērna apstākļu izvērtēšana konkrētajā kontekstā, kurā iesniegts atdošanas pieteikums, var nodrošināt šādu taisnīgumu. Piesēdētāja vārdiem runājot, spriedums lietā „*Neulinger* un *Shuruk*” ir dzīvs un vesels. Tas bija un vēl joprojām ir lēmums, kas noteica likumīgus juridiskos principus, un nevis gaistoša un kaprīza „tiesu iestāžu līdzjūtības” izpaušme.

Šajā konkrētajā lietā valsts tiesas ne vien atteicās veikt padziļinātu vai „efektīvu” bērna apstākļu izvērtēšanu, bet pat nepārbaudīja to, vai ir spēkā Hāgas konvencijas piemērošanas nosacījumi. Nebija nekāda juridiska pamata traucēt pieteikuma iesniedzējas tiesības uz ģimenes dzīvi kopā ar bērnu, jo bērna aizvešana no Latvijas šajā gadījumā bija vienīgā nelikumīgā aizvešana. Tāpēc es uzskatu, ka Konvencijas 8. pants ir pārkāpts.

---

⁴⁴ Austrālijas Centrālās iestādes paziņojums, ka T. bija kopēja vecāku atbildība attiecībā uz E. laikā, kad viņu aizveda no Austrālijas, šo atzinumu neapgāž. Pirmkārt, šis paziņojums Latvijas iestādēm nebija saistošs. Otrkārt, tā kā jēdzienam „tiesības uz aizbildnību” Hāgas konvencijā ir autonoma nozīme, Austrālijas paziņojums, ņemot vērā šīs lietas konkrētos apstākļus un Konvenciju, nevar piedēvēt „tiesības uz aizbildnību” T. saistībā ar Hāgas konvencijas mehānisma iedarbināšanu.

TIESNEŠU BRACAS, VAJIČAS, HADŽIJEVA, ŠIKUTAS, HIRVELES,
NIKOLAU, RAIMONDI UN NUSBERGERES KOPĪGI PAUSTAIS
ATŠĶIRĪGAIS VIEDOKLIS

1. Mēs ar nožēlu atzīstam, ka nevaram piekrist Tiesas vairākuma viedoklim, proti, tam, ka šajā lietā ir pārkāptas pieteikuma iesniedzējas tiesības saskaņā ar 8. pantu.

2. Vispirms mums jāpaskaidro – tas, ka mūsu viedoklis atšķiras no vairākuma viedokļa, nav saistīts ar vispārējiem principiem, kuri piemērojami bērnu nolaupīšanas lietās, uz ko attiecas Hāgas konvencija, un par kuriem mēs esam pilnīgi vienprātis ar citiem Tiesas tiesnešiem. Jo īpaši mēs piekrītam tam, ka neatkarīgi no nenoliedzamās ietekmes, ko bērna atdošana var atstāt uz bērna un vecāku tiesībām, Konvencijas 8. panta dēļ tiesām vai citām saņēmējas valsts iestādēm nav padziļināti jāizvērtē visi attiecīgā bērna ģimenes apstākļi. Mēs piekrītam arī tam, ka šis pants tomēr nosaka valsts iestādēm, izskatot lietu saskaņā ar Hāgas konvencijas 13. panta b) punktu, ņemt vērā pierādāmus apgalvojumus par „nopietnu risku”, kam pakļauts bērns atdošanas gadījumā, un, ja šāds apgalvojums tiek uzskatīts par nepamatotu, taisīt spriedumu, kurā tā noraidīšana ir pietiekami motivēta.

3. Jautājums, kurā mūsu viedoklis atšķiras no vairākuma viedokļa, attiecas uz to, vai, noraidot pieteikuma iesniedzējas prasību šajā gadījumā un izdodot rīkojumu par bērna atgriešanos Austrālijā, Latvijas valsts tiesas šīs procesuālās prasības ir pietiekami ievērojušas.

4. Mēs norādījām, ka Latvijas tiesas gan pirmajā instancē, gan pārsūdzības procesā bija vienprātis par to, kā reaģēt uz bērna tēva iesniegto bērna atdošanas pieteikumu.

Pamatotā spriedumā 2008. gada 19. novembrī Rajona tiesa, uzklausijsi abus vecākus, nolēma, ka Hāgas konvencija ir piemērojama un apmierināja T. pieteikumu, izdodot rīkojumu par to, ka bērnam nekavējoties jāatgriežas Austrālijā. Tiesa noraidīja pieteikuma iesniedzējas apgalvojumu saistībā ar Hāgas konvencijas 13. pantu, jo, pamatojoties uz fotoattēliem un tādu elektronisko vēstuļu kopijām, kuras nosūtītas sarakstē starp pieteikuma iesniedzēju un T. radniekiem, nosprieda, ka T. rūpējies par meitenīti pirms viņas aizbraukšanas uz Latviju. Uzsverot to, ka liecinieku liecībās ir norādes par strīdiem, kas notikuši starp pusēm, un to, ka T. bija viegli aizkaitināms attiecībās ar pieteikuma iesniedzēju un bērnu, tā nosprieda, ka tas neļauj secināt, ka T. nav rūpējies par bērnu. Tiesa noraidīja pieteikuma iesniedzējas apgalvojumu, ka atgriešanās E. pakļautu psiholoģiska kaitējuma riskam, kā nepamatotu un balstītu uz nepamatotiem pieņēmumiem.

5. Rīgas apgabaltiesa 2009. gada 26. janvārī šo lēmumu atbalstīja pēc tam, kad bija uzklausijsi abus vecākus, kuri piedalījās sēdē un bija juridiski pārstāvēti.

Pamatojot savu apgalvojumu, ka saistībā ar atgriešanos meita tiktu pakļauta psiholoģiskam kaitējumam, pieteikuma iesniedzēja pirmo reizi iesniedza atzinumu, kuru pēc viņas lūguma bija sagatavojis psihologs un kurā bija teikts, ka, ņemot vērā bērna vecumu, tūlītēja meitenītes šķiršana no mātes nav pieļaujama, jo „pretējā gadījumā bērns var tikt psiholoģiski traumēts, vājinot bērna drošības sajūtu un pašpaļāvību”.

Viņa arī apgalvoja, ka T. slikti izturējies pret viņu un bērnu un ka viņam Austrālijā jāizcieš cietumsods saistībā ar apsūdzībām krimināllietā.

6. Vairākuma viedoklī, ar kuru tiek atzīts tas, ka apgabaltiesa ir pārkāpusi no 8. panta izrietošo procesuālo pienākumu, galvenā vieta ir argumentam, ka tiesa atteikusies ņemt vērā

---

pieteikuma iesniedzējas apgalvojumu, kuru it kā pamatoja atzinums un liecinieku teiktais, ka atgriešanās Austrālijā meitenīti pakļautu „nopietna kaitējuma riskam”.

7. Mēs nevaram pieņemt šo viedokli, kas, mūsaprāt, nepareizi atspoguļo valsts tiesu lēmumu vai to spriešanas loģiku. Attiecībā uz atzinumu mēs norādām to, ka psihologa atzinums attiecās tikai uz tādu kaitējumu bērnam, ko radītu tā tūlītēja šķiršana no mātes. Atzinumā nebija tieši aplūkots jautājums par bērna atdošanu, nedz arī tas lika domāt, ka E. būtu ļoti kaitīgi atgriezties Austrālijā mātes pavadībā. Apgabaltiesa nedz atteicās, nedz izvairījās ņemt atzinumu vērā. Gluži pretēji, tā uzsvēra, ka atzinums attiecas tikai uz jautājumu par mātes un bērna šķiršanu, proti, aizbildnības tiesību jautājumu, kas bija piekritīgs nevis Latvijas kā saņēmējas valsts tiesām, bet tikai Austrālijas tiesām. Ņemot vērā atzinumu saturu, mēs neredzam pamatu spriedumā izteiktajam viedoklim, ka apgabaltiesai būtu bijis jāiet tālāk, saistībā ar dokumentu nopratinot abas puses, vēl jo mazāk, ka tai pēc savas iniciatīvas būtu jānodod rīkojums par vēl viena eksperta viedokļa saņemšanu.

8. Ja runa ir par pieteikuma iesniedzējas apgalvojumiem pret T., apgabaltiesa jo īpaši izvērtēja pieteikuma iesniedzējas apgalvojumus, bet noraidīja tos tāpēc, ka „nebija iesniegti nekādi pierādījumi, ar kuriem varētu – vismaz netieši – šos apgalvojumus pamatot”.

9. Spriedumā ir norādīts, ka apgabaltiesa būtu varējusi darīt vairāk, lai pārbaudītu, vai pieteikuma iesniedzējai bija iespējams atgriezties Austrālijā kopā ar bērnu un vai bērna atgriešanās nenovēršami nozīmētu tā šķiršanu no mātes. Mēs tā nedomājam. Nebija nekādu juridisku šķēršļu, kas liegtu pieteikuma iesniedzējai atgriezties; viņa Austrālijā ne tikai bija vairākus gadus dzīvojusi, bet 2007. gadā ieguvusi arī Austrālijas pilsonību. Turklāt apgabaltiesas spriedumā nebija nekā tāda, kas ietekmētu viņas tiesības paturēt bērnu savā aizbildnībā un doties kopā ar to uz Austrāliju. Turklāt nav redzams, ka personīgās drošības vai citu apsvērumu dēļ viņa būtu pamatojusi apgabaltiesā to, ka nekādos apstākļos nevar apsvērt atgriešanos Austrālijā. Viņa, protams, bija apgalvojusi, ka T. slikti izturējies pret viņu un bērnu, bet, kā norādīts iepriekš, tiesa bija noraidījusi šos apgalvojumus kā pilnīgi nepamatotus. Turklāt tiesa norādīja, ka nav pamata apšaubīt bērna labklājību un sociālo aizsardzību Austrālijā, jo saskaņā ar apstiprināto apliecinājumu Austrālijas tiesību akti cita starpā paredz bērnu drošību un aizsardzību pret sliktu apiešanos ģimenē. Secinot mēs norādām – kaut arī pieteikuma iesniedzēja apgabaltiesā apgalvoja, ka viņai Austrālijā nav saikņu un atgriešanās gadījumā viņa kļūtu par bezdarbnieci un būtu bez ienākumiem, šķiet, ka pieteikuma iesniedzēja ir reāli atgriezusies Austrālijā, kur ir atradusi apmešanās vietu un darbu.

10. Tieši tāpat mūs nepārlicina spriedumā netieši iekļautais arguments, ka Latvijas tiesām būtu jāuzņemas iniciatīva, pieprasot no Austrālijas iestādēm plašāku informāciju par T. noslieci uz noziedzību, iepriekš piespriestajiem sodiem un pret viņu it kā vērstajām apsūdzībām korupcijā. Tiesvedībā, kas tiek veikta saskaņā ar Hāgas konvencijas 13. pantu, nolauptājai pusei ir pienākums sniegt pierādījumus, lai pamatotu to, ka pastāv „nopietns risks” saistībā ar bērna atgriešanos. Kā konstatēja Latvijas tiesas, pieteikuma iesniedzēja neiesniedza nekādus, pat ne netiešus, pierādījumus šī apgalvojuma pamatošanai.

11. Kaut arī Latvijas tiesu sniegtais pamatojums rīkojumā par E. atdošanu bija izteikts lakoniski, mēs pretēji vairākuma viedoklim uzskatām, ka tiesa atbilstoši reaģējusi uz pieteikuma iesniedzējas argumentiem un, izvērtējot pieteikuma iesniedzējas apgalvojumus, ievērojusi Konvencijas 8. panta noteiktās procesuālās prasības.

---

12. Ņemot vērā šos secinājumus, visi, izņemot tiesnesi Bracu, būtu atteikušies nolemt to, ka sedzami tiesas izdevumi; ņemot vērā to, ka pieteikuma iesniedzējas sūdzība jebkurā gadījumā tika izšķirta viņai par labu, tiesnesis Braca balsoja par to, ka viņai piešķirama kompensācija par tiesas izdevumiem.